

בעקבות "הארהבה והפרט" למרתה נוסבאום:

על עניין עקר י' משרד הבטחון ומאמניוניהם
החד-פעמיים של נמני המשפט

א. מבוא † ב. על נקודות ההשקפה של הפרט עם סביבתו ועל גבולות
השפה: הערות מקדימות † ג. ענין הארהבה כמתודולוגיה: "הארהבה
והפרט" למרתה נוסבאום † ד. מבטו זשל המשפט: עניין נון † ה. סיום

"Each of us is a circle of experiences and
meaning that can occasionally, through
language, meet or overlap with others, at least
at the edges What lies beyond language is
real alright, but it is not communicable,
certainly not in a language of concepts."¹

א. מבוא

המשפט נודע תרירות להגדיר את התחום סביב הנמצן המשפטי שאת גבולו, במידת
האפשר, אל לה למדינה או לפרטים אחרים להסיג. בהתוויית התחום כאלה פועל המשפט,
בין במפורש ובין במובלע, על בסיס תיאוריה ברבר חשוב ומשני בהווייתו של אדם.
לכולנו יש התושות בסיסיות באשר לשאלה אילו הם הרכיבים העיקריים ואילו הם
הרכיבים השוליים בהווייתנו. סכר להגנה, לדומה, שלו היו מרכיבים מאתנו לדוג בין
זכותה של אשה להיבחר לכנסת לבין זכותה לשמור על שם משפחתה לאתר נישואיה,
היינו חשים שהראשונה הגנה בסיסית וחיונית יותר. בדומה, סכר שבבחינה בין תופש
הבישוי הפוליטי לבין זכותו של אדם להאריך את שציו חייו מייחסים עדיפות לראשונה.
אינטואיציות כאלה הן תוצר של התנתות מבוטות היטב בתרבות המערב, שעניינן
הקידודכית בין תוכן לצורה, בין פנים לחוץ ובין נפש לגוף.²

* תלמודית דוקטורט בבית הספר למשפטים של אוניברסיטת מישיגן באן-ארבור וצטייתה
במכון ללימודים הומניים באוניברסיטה זו. תודה לארנה כן-נפתלי, שאלמלא המנחה
התחושה לא ויתה ושיחה זו נכתבה. תודות מקרב לב ליאיר אילן, אלן תראל, צבי
שריג, של כוכבי, שיגית מור ואמי אסתי תירדני על קייאות קשובות והערות יסודיות.
זחד כוכבי ליות את הטקסט בכל שלביו, והוא נוכח בו באופנים רבים.

1 J.B. White *Justice as Translation* (Chicago, 1990) 35

2

אני עוסקת כאן בשאלה במה יש לנצוץ את הגטייה הרוחה בתרבויות מערביות להפרי
בין תוכן לצורה או בין נפש לגוף. השאלה האם, למשל, רחיקת הצורה מקרה בשיטה
ההדד-נוברית, במסורת הנאורות או ביסודות אחרים של התרבות המערבית היא נושא
לדיון נפרד. אני מבקשת אך להות, במקורות-מוצא לדיון, את נוכחותן של היררכיות
בידיות אלה ואת השפעתן על המשפט על-ימנה לחשוף את הבעייתיות הכרוכה בהן

העברות רק אם היא נטול בכל האפשר גוף קונקרטי או נפרדות סמלית (צבע עור, תסרוקת, צורת דגירה או שם המקובל בקרב בני קהילתו).

דוגמה נוספת יכולה לשמש עתירות של פוליטיקאים שוויוניות לבית הדין הארפורי לכינוי אדם נגד הקטנתו שלט, שתייב אותה לרף לכחירות בשם משפחתו של בעלה, ולא בשם נצרותו, שבו ייתה מוכרת לנבחרת. עתירתה נדחתה על הסף. בעוד שערבבה זו לא הייתה מעלה על העתה לשלול מאשה את הכוח להיבחר, התקשו היושבים על המדוכה לחוות את חשיבותו של השם – הרכיב הייצוגי בהחלטה של העותרת כפוליטיקאית.⁷ הפער בין החשיבה על הפרט המשפטי להלכה לבין החשיבה של המעשה, דרך הפרטים הקונקרטיים של הוויות, הוא החסר החיצוני שאני מבקשת לתצבע עליו כאן.

כשל בהתמודדות עם היבטים קונקרטיים והיצוניים של עצמיות מקיפים לא רק בויהת המשפט, אלא גם בשדה ההכרחי. אגתנו מסוגלים, למשל, לטעון בכנות בעד נכותם של הומוסקסואלים להגנה מפני הפלה, אבל בעת ובעונה אחת לגלות חוסר סובלנות וקוצר-רוח כלפי הבעלים גופניים או סמליים הנחשבים אופייניים להומוסקסואלים. למשל, אנו עשויים לגלות יחס שלילי כלפי גברים ששפת גופם נשית "יררכית" מדי, נוכחותו המשפית של הפרט המשפטי מציבה לפנינו את אהנג השוויון במלואו, מעבר לרצון השוויון המופשט, המתירם לסווייטיים המשפטיים דרך מתודולוגיה של עיווון לאמצעייהם הנגופים והסמליים. הפער בין שקילותם של הנעצי המשפט כישויות מופשטות בעלות זהות אוניוורסלית לבין שקילותם כבעלי קיום גשמי וספציפי מציב אתגר נכבד, שעליו להתמודד אתו אם בוצענו לפתח תיאוריות קוהרנטיות של נטיות בסיסיות.⁸

הכרות מערביות ושיטות המשפט שלחן עשירות במנגנונים מפורזים המאפשרים להן להוותו עם אופן החשיבה על הפרטים בתורה ובמשפט רק באופן מופשט. מנגנון אחד כזה הוא הגטייה להטיל על בעלי אותם מאפיינים "מרוינים" את הנטל לטשטשם על-יגנת לשחור את העבודה שלנו להתמודד עם נוכחותם רק באופן עקרוני ולא באופן קונקרטי. מהו ככל אגתנו מבקשים? כל מה שאגתנו מצפים הוא שארתו הומוסקסואל

7 ראו: *Hagaman-Histler v. Switzerian App. No 8042/77*, 12 Eur. Courtm H.R. (1977) Do. & Rep. 202 (1977) לרין בקרוני במקרה זה ובמקרים דומים מבטיקת בית הדין האיירופי לזכויות אדם, ראו: *A Critical - A Normalization - Study of European Human Rights Case Law on the Choice and Change of Names*, 9 *Harv. Hum. Rts. J.* (1996) 269

8 כותבים כן תחת האחריות מצביעים על תוצר לחשוב על הפרט המשפטי דרך ההופעה הקונקרטית שלו, ומציינים פתרונות ודרכי התמודדות משפטיים לעניין זה, ראו: Yoshino, *supra* note 6; D. Cardado & M. Gulati "Working Identity" 85 *Cornell L. Rev.* (2000) 1259; D. Cardado & M. Gulati "Conversations at Work" 79 *Or. L. Rev.* (2000) 103; Nan D. Hunter "Expressive Identity: Recapturing Dissent for Equality" 35 *Harv. C.R.-C.L. L. Rev.* (2000) 1

9 M.C. Nussbaum "Love and the Individual: Romantic Rightness and Platonic Aspiration" *Love's Knowledge: Essays on Philosophy and Literature* (New York, Reconstructing "Love's Knowledge": Introduction and the Self in Western Thought Individualism: Autonomy, Individuality, and the Self in Western Thought (Stanford, T. Heller ed., 1986) 257

טביעות רגליות של התבססות לפיתח הוויות המרכזיות של עצמיות נחתמת לחברה באמצעות מושגים מופשטים, כגון נפש, נשמה או תודעה, נכרות בדפיהן של מוגלות החירויות הבסיסיות בדמוקרטיות מערביות. המשפט ברוזנוו מספק הגנה נרחבות לחירויות שעדיין פעולות מופשטות, כגון מחשבה, מצפון וכיוצא בזה, אולם הוא מתקשה בממשלה ובכרעית בתחומים הנוגעים לקיומו הגופני, הקונקרטי והסמלי⁹ של הפרט המשפטי.

כך, למשל, בעוד הכוח לחוש דת מוצגת בכל מוגלות זכויות החירויות מודרניות, שיטות המשפט המערביות מתקשות במתן בעצה לאלה כעיד יש להתחייט לביטויים הוויזוניים והנופיים של אמונה דתית. בעוד שאף בית המשפט בארצות-הברית לא יקבע שיחודי דתי יכנו כחל להיות קצין בחיל-האוויר בשל השתייכותו הדתית (הרעיון יהיה מוסדר ובלתי-חוקתי בעליל) אותה שיטת משפט קבעה שמתבשרת איסרת על תהודי אינה חלק מהחפש הדת שלי.⁵ בדומה לכך, שיטת המשפט האמריקאית אוסרת על הפלה מהומת גנע, אבל מן הפטיקה האמריקאית מסתמן חסר בהגנה על ההיבטים הגופניים והסמליים של לא-לבינים. כלומר, יש קושי בהתמודדות עם הנוכחות הקונקרטית – דרך הגוף, חשם או הלבשו – של אלה שהמשפט מנסה להבטיח את שוויונם. המקרה של דיילת אמריקאית-אפריקאית שפוטרה במקום עבודתה בשל תסרוקתה מרגיש בקרוב של שחורות שורה את עצמה בשורות של צמח קטנות, תסרוקתה מקובלת בקרב נשים שחורות בארצות-הברית. בית-המשפט פסק ששטרותיה אינם כהחלטה פוליטית גזעית, מכיון שחשקו בין סגנון שיער לגזע אינו תדוק דיין; לא כל הנשים השחורות קולעות את שיערן בצמות, וישנן גם לבנות שזו תסרוקתן.⁶ הקושי של בית-המשפט להוות כי המעסיק פיסר את העובדת מכיון שהיא שחורה, וכבר-הא שחורה מדי, נוצר בהיעדר כלים תיאורטיים להבנת ההיבטים הגופניים והסמליים של קיומו של הנמען המשפטי. המשפט מתמודד עם ענייני של האדם השחור רק כעניין מופשט ורעיוני, ולא על-ידי בחינת הנטיבות שבחן מתפקדים שהקניט תברתיים קונקרטיים. כתוצאה מכך, ניתן לומר כי האדם השחור, שהחוקה מבטיחה את זכותו להודמנת שווה במקום העבודה, יכול להיות נוכח במקום

ולרצות דרכים להתקדם מעבר להן, במובן זה, הפריקט של אינו פרויקט של היסטוריה אונסקולטולאית. תפרוקת ראשיתו בהפדרה האמורה, ומפורט היא לפתח תיאורית למילוי תחומים העצורים כתוצאה מהפדרה זו.

3 בבסיסו של ההגנה על חדויות בסיסיות מונחים טעמים נוספים מלבד הצורך לטמן סביב הפרט תחום שמעבר לו אין להפעיל כך, למשל, בתחום תופש הנביטלי, ההגשמה העצמית של הפרט והאוטונומיה שלו רק תצוקת אחת ממוגון הנצילות תיאורטיות לעיקרון זה, לצד הצורך להגות אל האמת או החויות של ביטוי תופש לקיומה של דמוקרטיה. לדיין בתצוקת השוונת הקקשר זה ראו, למשל, א' דיין אורכר, "תמודד מתקופתו של תופש הביטוי" עיוני משפט כ (תשס"ז) 377.

4 במגות "סמלי" כוונתי להיבטים כגון לבושי, שמת או סגנון שיער – מאפיינים שהתברור שלטו מונות כחיצוניים וכבעלי פונקציה ייצוגית.

5 ראו: *Goldman v. Weinberger* 475 U.S. 503 (1986) 475 (1986) לדיין בקרוני

6 ראו: *P.M. Caldwell "A Hair Piece - Perspectives on the Intersection of Race and Gender"* 41 *Duke L. J.* (1991) 365

7 ראו: *K. Yoshino "Covering"* 111 *of Race and Gender* (Stanford, T. Heller ed., 1986) 257

ובין הפנימי לחיצוני אצל המרט. ברשימה זו אשתמש במושגים המשותפים הזאת שקיבל גישה למען התיאוריה המשפיעה בהמודעות עם המלת האמור. ארזים את המרתמה של דיונה של גוסבאום על פסקיין אוה: בג"צ 206/94 נוף נ' משרד המבחור,¹¹ ואצייע כי האופן שבו גוסבאום מאונגרת את ההפדה בין כללי לפרטי ובין תוכן לסגנון הוא בעל פוטנציאל להבנת מקיים דוגמה עניין נוף ולהמתודות עמם.

בעניין נוף נודיש בג"צ החליט איזו חשיבות צריך המשפט לייחס לפרט החיצוני, ולכאורה נוטל הסבר או חשיבות, בהתיינות של תמצין המשפט. תשאלה שעמדה לדיון היא אם על המדינה לממן ערכה מגן יקרה לביעל זקן שאינו מגדל את זקנו משמעלים של אמונה דתית, בימי מלחמת המפרץ הריאשונו חילקה מדינת-ישראל מסכות גז להושבתה בעלי זקן נודיש למסכה גז יקרה הרבה יותר, מכיוון שתמסכה הסטנדרטית לא אטמה את פניהם כראוי. המדינה החליטה לספק את המסכות תיקרות יותר לאלה שיצויזו כי הם מגדלים את זקנם משמעלים דתיים. עקבא נוף, בעל זקן שאינו דתי, טען בעתירתו לבג"צ כי ההבנה בין בעל זקן דתי לביעל זקן דתי הינה הפליה בלתי-הוקנית. בית-המשפט נדרש להתמודד עם השאלה כיצד על המשפט להבין רכיבים של עצמיות¹² המצויים בנקודת המשקל בין הפרט לבין סביבתו. כלומר, כיצד לחשוב משפיעות על מאפיינים אישיים שאנו רגילים לטווגם כקונק, להבדיל ממה שיש בו. זקנו של הזותר היוזר אתגר מושגי לברי-המשפט מכיוון שהיה זה לכאורה זקן ללא הסבר. הזותר, אדם חילוני, סירב לחתום על טופס זעורה לפיו הוא הוא זקן משעמי דת. זקנו לא היה נמוע בשום "מזהות" פנומית או קטיגורית והיה מוכרת שאותה היה אמור לייצג או לסמן. לא היה זה זקן דתי ואף לא זקן "המפי"; לא זקן של משהו עם פתק מהרופא שלפיו הוא מנוע מגילוח עקב בעיות עור ולא זקן מהנה אבלים.

המדינה, המשיבה לעותרת, טענה כי מכיוון שתזקן אינו מעוגן באמונה דתית, אין בסיס להכיר בהשיבותו לעותרת ואין סיבה שהמדינה תממן בעבורו את מסכת המגן היקרה יותר על-מנת שיכל להזוותר עם זקנו; זאת לתבידיל מקונם של גברים דתיים, שזכותם לגדל זקן מעוגנת בחופש הדת שלהם.

בית-המשפט דחה את טיעוני המדינה וקיבל את העותרת, בהסבירו כי יש להכיר בוקנו המדינה, המשיבה לעותרת, טענה כי מכיוון שתזקן אינו מעוגן באמונה דתית, אין בסיס להכיר בהשיבותו לעותרת ואין סיבה שהמדינה תממן בעבורו את מסכת המגן היקרה יותר על-מנת שיכל להזוותר עם זקנו; זאת לתבידיל מקונם של גברים דתיים, שזכותם לגדל זקן מעוגנת בחופש הדת שלהם.

לבתוך בהחזרת את הכספים המושגי להגנות אליה. כאשר המשפט מעגן את הזכות לשרוב, כיפת או פריט מסלי אחר בקטיגוריה של חות, זוהי מסגרת משיגת מוגבלת, מכיוון שהיא מייצרת ודף-חשבוני צד מדי, שלפיו רק במקרים שבהם נמצא קשר יציב וחת-ערכי בין המסמן (חומר דתית סיקורי) לבין המסמן (המרחב) רואי האחרון להגנה. כפי שאטען כאן, על המשפט להכיר בתשיבותו של תרפורטור העשיר של פרקטיקות סמליות בחיים, על התייג המשפט גם כאשר פרקטיקות אלה אינן ניתנות להכפפה לצרכיו או מטר כללי.

11 פ"ד 613 (61) 449 (להלן: עניין נוף).

12 בשימוש של במונח "עצמות" לא שמונה תמנה הרב גרפין של חרות אנתוטית, המתווה את "האני האמיתי" של הפרט, הנקיסה שלי - ושל גוסבאום - במונחים כצמיות בעשית מזוה וברת באורך לצדף לזרף למייסל לזרף: התנגויות ספיטיות לכדי חפוטית, משום ובחירתו לכדי תכונות. זו לשון-יצור שהיא בתחנת מחלות לצורך שלו לחשוב על עצמה ועל אחרים באמצעות מושג קורטיני ולהעניק משמעות לשאלה "מי אני?" עוד על כך ראו תיקסט תולות להודעה 90 לחלק.

(שמוציג לו, כמובן, שוריון מלא) לא ינפנה בתדינות שלי. מדובר בסך-הכל בהשתמלותיות קטנות, בגדים צעקיים מעט פחות, טון דיבור עבה מעט יותר, " וכך גם ביחס לדריגת האמינות-אפריקאית; המעביר, ובקטנותיו בית-המשפט, אמר למעשה שאם תריגת רוצה להיראות מקצועית וייצוגית, עליה ליישר את שצורה כדי לא להיות שונה ובלטת כל-כך. אחרי הכל, צמות אינן עניין כה עקרוני שיש עליה משפיעות. אז אותה אשה שוויצערית שרוצה לשמור על שם נעוריה - יש כיום לגשים את כל החוקיות החשובות באותו זכות העצמה, חוקי המנה מפני הפליה, אז מודיע להתעקש על הדבר הקטן והנה שחשובותו סמלית בלבד?

הוסר הקהותגוסיות של העפדות הללו בולט דודיש מפני ודיון מקף חרבה יותר מהו המצוי כיום בידי תורת המשפט. ברשימה זו אני מבקשת לטרום לפורקט המצוי הנה על-ידי המשגת המתח בין המופשט וה"פנומי" בעצמיותם של נמוגי המשפט לבין עקביות, המופני, והייצוגי-החוד-פעמי בקיומם.

הפרט כאל אפשרות מוכנת מאלה, זה היגל טביע בהרבות המטר, לא רק מאז הכתונה של דקאריט בין נוף לזעה, אלא אפילו מאז טען אפלטון כי יש להעריף את התכונות המוחותיות שנבשש האהוב (כגון חוכמה או מוסריות) על תכונותיו הארציות והשוליות (כגון יופי הפיזי או נעוריו). בחיבורה "האמת והפרט", בהתנה הפילוסופית האמריקאית מרלה נוסבאום (Martha C. Nussbaum) את התפדה האלגינות הזאת, וויצאת נגדה זה חלק מפרויקט פילוסופי גדול יותר, שבו מדיגימה גוסבאום את התיינות התרבות בהפדה בין תוכן לסגנון, בחיבור זה היא מיישמת את החיבוריה שלה בסוגיה הזאת, והיא השאלה מהי אנוניוולואיות. היא מאונגרת את ההבנה בין כללי וקונקרטי, תוכן וסגנון או פנים וחזק אצל הפרט. כלומר, היא יוצאת נגד אפשרות ההכנתה הנקיה בין תכונות של הפרט שאנו רגילים לחשוב עליהן כעל תכונות פניטיות ולדבר עליהן באמצעות פנים לקטיגוריות כלליות (תכונות כגון חוכמה, מוסריות, הריצות או סובלים לבין המאפיינים החוד-פעמיים של החיבור, הממוגרים לייצוג לשוני באמצעות פנים לישפה מושגית ולכללות (כגון מראה, אופן תנועה ודיבור והאופן החוד-פעמי המוויים של בינון הדדי, אחר ומה שנוטל ממפגש זה). הכללי-החוד-פעמי מוויים בהוסים המרורים של בינון הדדי, וגם אם המצויה הקלה באפשרות להמשיגם במועד זה מזה, הרי זו הקלה זמנית בלבד, ובסופו של דבר יש להתמודד עם רבי-שמליותו של האני, על התנועה הטרנוטית של רכיבי השונים.¹⁰ הדין של גוסבאום מספק תשתית להבנת המתח בין הכללי לקונקרטי

10 במרכז הדין שלי עומדת תזמנת בין כללי לחוד-פעמי, ולא התנתה בין נפש לגוף או בין פנים לחזק, אם כי צורים אלה חופפים במידת-מה את האחד הראשון. טענתו תחילה כי לב הקישי של המשפט להתמודד עם האמפויים כגון שמוה לבוש נעון בארי אפשרות תכליל של פריטים כאלה לכדי קטיגוריות. הנעיה מצייה באנגל שמוציגים מאפיינים כגון שיער או מבטא לאפשרות חתיאר להתכליל של פריטים שבהם שישות משפט שבו הם מתפקדים בתוים של חנוי ומשפט. אכן, יש מקרים שבהם שישות משפט מערבות מכיחות בהשיותם של הוויטים סמלית (לדוגמה, תוכנה החלקית בזכות השיקוף בקנדה להבוש טורבו במקום קומדת האופנוע או כומתת חשטור). אולם - כפי שאנו טוענת בהתבנה בעתודת החיקטורט של וארזים ברשימה זו באמצעות מקמה משפטית אחד - על-יני

תכונותיו של מושא האנחה שאנו מורגלים להשוב עליהן בעל תכונות כלליות והמותוות יותר ממותו יסוד חשוב בבסיס הרגיש הזה: חשוב לאנחה שאנחנו יהיה, למשל, אדם מסוים ששאפתותו בעליון עדי. חשוב לאנחה שאנחנו יהיה אדם טוב, ישר ונבון; אולי גם מצליח, בריא ויפה, אבל אנו הרי לא אלהים את כל האנשים הטובים, הישרים והנבונים ואפילו לא את כל האנשים המצליחים, הכריזים והיפים.¹⁴ אהמנו אומרים דרך פרטים הירפניים, דרך מאפיינים קונקרטיים של האנחה וגם דרך דברים שאינם קשורים באנחה כשליצמו, אלא במה שהמפגש של אהמנו מייצר: סוג של תקשורת, הזמור או מנג שאנו חווים כמיוחדים ובלתי-ניתנים לשחזור. אהמנו אהבים דרך אהמם דברים שקשה לנו לבררם לכדי תצורה עקרונית או להגדר כמילום. המבונות הקונקרטיות שדרךן אנו אהבים הן אותן המבונות שקשה לנו להאמין שהיה ניתן למצוא אותן באדם אחר או לשחזר במפגש עם אחר.

המתח בין הרכיבים ההו-פעמיים של העצמי לבין הרכיבים שניתן לחשוב עליהם באופן כללי יותר הוא מתח מרכזי הן בחיבורה של נוסבאום והן בעניין נהי: בתי-הגתפס בדרש לשאלה אם הקונקרט רק כל עוד הוא מעוגן בחוויה "פנימית" ועקרונית יותר, כגון אמנה רחוקה, בדומה לכך, נוסבאום שואלת אם ניתן לחשוב על האנחה שלא דרך רכיבים קונקרטיים בדמותו, או במקומותיה דרך "דימויים", המסכות והתפשות.¹⁵ שמה כל מה שנגיש לנו בפגישת עם אדם אחר, כלומר, השאלה שמעוררת הן לפני נוסבאום והן לפני שופני בנ"צ היא: האם אהמנו מתמצים משהו משמעותי על-אודות הפרט כאשר אהמנו ורוחקת החצה ככל הנחה את תכונותיו הצורניות וההו-פעמיות? או, באופן כללי יותר, הן בתי-המשפט והן נוסבאום שואלים: היש תוקף ומשמעות להבחנה בין מה שאנו נוהלים לחשוב עליו כעל עניין של תוכן לבין מה שאנו נוהלים להתייחס אליו כאל עניין של צורה?

נוסבאום מכוונת אומנם את דיונה נגד הנחות-היסודי בשית הפילוסופי הרחוק, אבל יציאתה נגד אפסרות ההפרדה בין היבטים חיצוניים להיבטים פנימיים של האני הניב רלוונטיות גם לחשיבה המשפטית.¹⁶ בעמודים הבאים אציע כי לעיתים על המשפט להביט בנמצאו בעיני אהב. עיני האנחה מוצעות כאן ככלי שבאמצעותו ניתן לכתון ולהכריע מקרים המעלים את שאלת המתח בין הקונקרטי לכללי אצל הפרט המשפטי.

- 14 איני מתכוונת להציע שרק אנשים מצליחים או יפים הם אנשים נאהבים או ראויים לאהבה. פן יהיה של נוסבאום, שלפני כל החיטות לוחה כרוכה בהנחה רחוקה-הנחה ורגישות ובהשפדות מושיבה דרך אידיות מופשטות ועל כך ראו לחלו בהלך M.C. Nussbaum *Love's Knowledge: Essays on Philosophy and Literature* (New York, 1990) 216-217 (להלן: נוסבאום *ידע האהבה*).
- 15 *Discourses and Images*, ראו נוסבאום, "האנחה והפרט", לעיל הערת 9, בע" 828, והמגרות והשווה מס' 5.
- 16 תדאלוג עם המשפט אינו זו לזוהת בינתחומית זו, נוסבאום מלמדת, בין השאר, בבתי-הספר למשפטים באוניברסיטת שיקגו וכותבת רבות בתחום המשפטי. ספרה, שתורגם לא מכבר לעברית, עוסק בהינך משפטי ופונה במפורש לקהל המשפטנים. ראו מ' ק' נוסבאום (עורכת) עדין פואטי: הדמיון הספורתי והחיים הנפשיים (מ' שקרודקונקור תרנ"ב, 2003) (להלן: נוסבאום *צדיק פואטי*).

של העותר כהלך מפורד-האדם שלי, חוקן, לפי בתי-המשפט, הוא חלק ממתווה ומאודותו, ולכן אין לומר שהוא אינו בעל חשיבות בעיניו, או שתשיבות חוקן לאדם תלא-דתי היא בגדרה מוחתה מושיבותו של חוקן לאדם דתי, לכן, ההבחנה הראויה אינה בין אלה המגדלים את זקנם מטעמי דת לאלה המגדלים אותו מטעמים אחרים; ההבחנה הראויה היא בין אלה שזקנם הוא בעל משמעות בעבורם כחלק מכוונ האדם שלהם לבין אלה שזקנם אין משמעות כזו בעבורם.

וההנחה וההנצחה שאלה הנגי בניצ אינן מוכנות מאלה, בניגוד לנאמנות שבתן פתחת את חייך, והלך-החשיבה של פסק-דין זה מייצג קו לא-נפיש, שאוי להעמב עליו בשל הפוטנציאל שלו להתוות דרך לתאוריה המשפטית באשר זו נדרשת לפתח כלים לדין ולטיפול באותם היבטים יחודיים של העצמי שאינם ניתנים לייצוג על-ידי קטגוריות כלליות, פסק-דין מתמודד באופן ראוי עם השאלה המוכנה של זהות המשפטי הנאות למאפיינים של זהות המצויים במקודדת המשק שבו אדם לסביבתו.

כרימה זו אני מבקשת למפות את האתגורים שמעללות שאלות מסוג זו שעמדת לפני בתי-המשפט בעניין נוף, ולחלק את העקרונות הכלליים של ההיגיון המשפטי העולה מפסק-הדין על-מנת שניתן יהיה ליישם היגיון זה במקרים דומים בעתיד. בהלך ב אציע אופנים שבאמצעותם ניתן לתתם את סוג פסק-הדין שהדין שלי רלוונטי לגביהם, וכן אציג תוכנות ראשוניות אחרות על נושא חייך, בהלך ג אציג את השיפול של נוסבאום בשאלה עיני האנחה והמתח בין הפרטים המייחיים את הפרט לייסודות הנתינים להכללה בעצמותו, בהלך ד אשתמש בכלים שבהם מייצד אותנו החיבור של נוסבאום כדי להציע את מבטו של האנחה כמתודולוגיה של המשפט לאמין: מהתודעה זו מוצעת כדרך להכריע במיקום המעלים את שאלת התכונה המשפטית שראוי להצדיק למאפיינים חריגניים של עצמיות – אותם מאפיינים המצויים במקודדת המשק של העצמי עם סביבתו. ארוגים את הצעות באמצעות ניתוח עניין נוף. איטיים בהערות מסכמות אחרות בתלך ה.

ב על נקודות החשקה של הפרט עם סביבתו ועל נבולות השפה: הערות מקדימות

בתוכורה "האנחה והפרט"¹⁷ בו ארוך ביחוד ורחבה בהלך ג. נוגשת נוסבאום, בעקבות הריאלוג האפלטוני פידרוס, לחשוב על התבוננת בין הנתין להכללה לבין החרי-פשי אצל הפרט במקודדת המלט של עיני האנחה. האנחה רואה את מושא אהבתו לא באופן עקרוני, לא דרך המגדרות כלליות ואוניברסליות, אלא ראיית לכל דרך הפרטים הקטנים, אותם פריטים המייחיים את האנחה והחופכים אותו לפי שהוא בעיני אחרים, ואולי גם בעיני עצמו. האנחה רואה את האנחה שבו האנחה לוגם את הנה שלו ואת האנחה שבו האנחה גודם לו לצדקה. הוא אהב דרך המנך ודרך התנועה; דרך "האנחה", ולא רק בגלל ה"מה", אכן,

לעיל הערת 9, 13

כדונת הדברל בין השאלה "מה הוא" לשאלה "איך הוא" השזור להמחש את הפער בין הרגלי המבט של המשפט להרגלי המבט של האורב. לשאלה מיהו נמנען המשפט ישיב המשפט בדרך-ככל באמצעות פנייה לשאלה "מה הוא?": הוא התאר את הנמנען המשפטי כפי שציטינו: לעיל, דרך קטיגוריות כגון אורת, בעלי או חיבי, אכן, גם האורב יכול להשיב על השאלה מיהו אורב דרך תיאור – "הוא כן שולשים הארבי, דוקטורני, בעל לב רחב, אורב עיסוקו, תכונותיו ותחבוביו" – "הוא כן שולשים הארבי, דוקטורני, בעל לב רחב, אורב כפי שנים נתפסות על-ידי האורב, אורב תכלי אנשים רבים מלבד האורב עשויים להיות בעלי תכונות אלה ולא לעורר באורב רגש דומה, השאלה "איך הוא?", לעומת זאת, עשויה לספק תשובת התנפסת במשותף את ייתודו של האורב ומשוזרת בעבור האורב בצורך מסוים של הווייתו של האורב.

דא עקא, השאלה "איך הוא" מאתגרת הרבה יותר, מכיוון שלא ניתן להשיב עליה באמצעות שימוש בקטיגוריות כללות כגון עיסוק, תכונות אופי או מקום מגורים. השאלה "איך הוא" תרביעת מנפצת להפרד בין השפה המושגית ולהדרש אל הדימוי. באנגלית, הדבר ניכר במפורשי, כאשר רוצים לשאול "איך הוא", שואלים: *What is he like?* – כמה מה הוא? השואל מבקש דמוי, תמונה קונקרטית, שתקרב אותו להבנה של מה שמניח את האורב, של מה שחופף אותו להוא-עצמו. זו שאלה שמבראה אומנו במגע עם קצה יכולתה של השפה: עם עוצמה, אין לנו קטיגוריות כלליות להתיאר כנה, ולכן אנו נאחזים בדימוי, המצמיד מול עינינו תמונה משמרת וספציפית.¹⁹

ברצותם להאר את אורבם, חווים אורבים רבים את עוצמה של השפה: את אי-יכולתן של מילים לבטא את יתודו של האורב לגיבתם. האורבים בשיד השידורים, באהבתם העזה ומלאאת הכסופים, מיצרים אינספור דימויים על-אודות מוישא אהבתם. "כישונה בין החוזים כן רציתי בין תבונה, כתפוח בעצי העץ כן דודי בין תבנים,"²⁰ בודו לנו שמבטו האורב של הדוד הוא המאפשר להבחין בשינויגותה של הרציה ובייתודת, בדומה לכך, אנו יודעים כי עצי העץ האחרים עשויים להיות עצי פרי ספציפים ונאים, אך לידתו של הרציה, רק דודה היא תבונה, והשאר – עצי יער פשוטים.

לציתתים, שום מספור אינה מספיקה להתיאר האורב, השפה מגיעה לקצה יכולתה, וכל שאפשר לעשות הוא להתייב על הדיפמליותה של התבונה של האורב מפלי לגמות להאר אותה עצמה, תוכן מתבטא, למשל, בשורותיו של איירד גרשווין:

19 אמרתי נאחזים, כי הדימוי הוא אומנם מפליס מפתה, אולם כל נחמה שהוא מציג יכולת בתוכה גם אהבה רואית. הדימוי הינו המלי בלתי-מושלם. הוא עשוי לתפוס משמעות מסוימת שאנחנו מעוניינים להעביר ואינו מסוגלים לעשות זאת אלא באמצעותו. אבל ויחסי משמעותיות אחרות שביקשנו להעביר הקשיים נוספים שאין אנו מעוניינים בהם והוא יכול בתוכו לבטח גם משמעותיות אחרות שביקשנו להעביר באמצעותו.

20 שיר השיורים ב, ב-ג. כפי שאמרתי על השימוש בדימוי בהערה לעיל, נדמה שהאומנים בשיר השיורים לא רק הוגיני את אפשרות הבישוי השמונה בדימויים, אלא הם גם נאחזים בה באפשרות של ניתן להימנע ממנה ובה-בצת היא מתמבלת ומביבה בשל כוחה המוגבל לבטא את עצמתם אהבתם ואת מילוא ייתודו של אהובם בעצותם.

אימין מבטו של האורב, כפי שמבטת תו מובן אצל גוסבאום, הוא אופן המתמבלת²¹ שיאפשר למשפט לחזות את הרכיבים של הווייתו נמצעיו שאינם כנוסמים בדרך-ככל לשידה הראיית שלו ולהכיר בהם. המתמבלתגויה של עיני האורב תשמש את התיאוריה של המשפט בריקן באותם מקרים שבהם המשפט עוקל להיכשל בקונצרט-רוח כלפי נמצעיו, בוצתו לפעולה אותם רק דרך מה שהוא מורגל לתפוס כמחומתם הבסיסית, הנמצית ותניתנת להכללה תוך סיווג להמעכב על האופן שבו הם חווים את עצמם למעשה ולתוכי במאפיינים אישיים שהם בעלי חשיבות בעבורם.

על המשפט לאמין את מבטו של האורב כאמצעי לאפיסטמולוגיה חודשת על-מנת להתיק עצמו מדרכי ההתבוננות שבהן הוא מורגל. מבטו של האורב יאפשר למשפט לשלב לתוך האופן שבו הוא רואה ומפרש מצב כגון על-אודות נמצעיו פרטים שבדרך-ככל היו נותרים בצירי חודך. אין מדובר בתביעה שהמשפט "אתה את נמצעיו, כי אם בכך שעל המשפט לאמין האופן ההתבוננות המאפשר לזהות רכיבים בתווייתו של הפטר המשפטי שאינם חלק מן התמונה שהמשפט מרכיב על נמצעיו בדרך-ככל.

לכאורה, נראה שאין דבר והצו דבר בין מבטו של האורב לבין מבטו של המשפט. הריאשין קשוב לפרטים הקונקורטיים של הפרש העומד לפניו, ואילו האורבן מורגל לחשוב על נמצעיו דרך קטיגוריות כלליות, המגטרלות ככל האפשר השיות שהן חוצאת של המאפיינים הפרטיקולריים של הפרט. הפרטיקולרי והרגיש זרים, לכאורה, למשפט. אהבה מקלקלת את השורה, ואת שורות-ודין כבלל תה. הדין רואה את נתיניו לא דרך השאלה "איך הם?" אלא דרך השאלה "מה הם?": דרך קטיגוריות כגון בעל רכוש או חיבי, אורב או פליט, אשם או רכאי, חובע או נתבע, עד או צד שלילי, נשא זכות או בעל חובה. קטיגוריות, משבען, חותרות נגד הפרטיקולרי. הן תוצר של עקרונות וכללים, קטיגוריות הן כנות-שחזור. הן עשויות לחול, בתמדתה, על יותר מאשר פרט אחד. פיתוללה שהן מאפשרות, מבטאת הקטיגוריות הדין מנגוד לוח המבחין בתדפמליותו של האורב, ויזן לומר כי מבטו של המשפט נמצעיו שואף להיות מבט ציווי. ציוני המכוונות של אלה תצדיק מסמלות את השאפה להחליף מסמנת המטיה שבפריטים תכלתי-חשובים, ולהגיע תיישן למחוזות הפנימיים, לשאלות העקרוניות ולהכונות תכלליות.

אפשרות היצוג בשפה היא מוד חשיב להבהנה בין תכונות תדפמליות ותכונות כלליות. ניתן לומר שכאשר המשפט מביט במצעיו, נכנסות לשדה הראייה שלו, בדרך-כלל, אותן תכונות שניתן להארן באמצעות פנייה לשפה, ובמיוחד לשפה המושגית, להבדיל מן השפה התצויות (תפיסולוגיית).¹⁸ לעומת זאת, כאשר האורב מביט במוישא אהבתו, הוא רואה מאפיינים תדפמליות ואידיוטיקוניטיים. המאפיינים אוחו לירידש לשפה פואטית ועשירת דימויים. בנוסות לתאר את ייתודו של האורב בעיניו, בא האורב במגע עם וכולות השפה, עם חוסר האפשרות שקלה לבטא באופן מספק את מוישאו עיניו.

17 האופן שבו אנו רואים אינו גימלי. הוא מבוסס על תרגילים שהם חובר של איריאולוגיה באשר למה זאת מי חשוב לזאת ומה זכות וספל. ראו: *White "The Language of Concepts: A Case Study" Justice as Translation, supra note 1, at p. 22* (London, 1972).

18 על מהותה בין שפה מושגית לשפה צויות ראו: *White "The Language of Concepts: A Case Study" Justice as Translation, supra note 1, at p. 22*

ובשיר אחר, שבו המשווה מביטה בבתה שוב היא נושאת את תרמיליה וצורת
למחנה קיץ, היא עוזרת על האופן שבו פרטים כמו מראה ותנועה הסימנים המאפשרים
לברחין בתכונות תגיתיות לשחזור ולהכללה.

"When I see you off to camp, I see you
bending your neck to the weight of your cello, I
see your small torso under the
load of your heavy knapsack the way a boulder would rest on the body
of a child, and
suddenly I see your goodness, the weight of your
patient dogged goodness as you slog your
things to the plane..."²⁵

לכוחבת רואה את טוב-ליבה של בתה דרך האופן שבו היא נושאת את תרמיליה וצורת
הכפוף של צווארה במחנה את תצילן. המחנה והכללה של טוב-לב נכנסת לשרה
היא-יה של האם המתכוננת דרך ה"איד", דרך הפרטים הקטנים בהזייתה של הבת
האהובה, ואז, במעין תנועה מצוללת שחוזרת כעת לכיוון התפוך, מן הכללה לקונקרטי,
הפרטים הקונקרטיים נבצעים בצבעה של המחנה והכללה ומשפצים מנגנון: האופן שבו
הבת המבודדת עם סתיבת התרמיל שלה למטוס מוגדר על-ידי טוב-ליבה ומצוצב על-ידי.
גם בשיר זה אנו נכרכים באופן שבו אי-אפשר לברר על גוף ללא פנייה למשפחות. יש
הבחנות והבחנות שלא ניתן להגיע אליהן ללא הפחדות מן השפה המושגית. גוף הקטן
של הבת, למשל, נראה תחת משא המרמול כמו גופו של ילד תחת סלע. האזינוויליות
שבהתמודדות של ילדים עם קשים של קיום אנשי מהאפשרות דרך הדימוי הקונקרטי.
ומתוך כך, האזינוויליות שבתכונת הטוב מהאפשרות דרך התמונה של הילד תחת הסלע.
השימוש בדימוי הוא המאפשר את החבנה והכללה יותר, והאחרונה אינה יכולה לעמוד
לעצמה. אלה יהיו, כפי שבראה בחלק ג, שפוחתה של מרתה נוסבאום.

בדומה לקושי של האהבה לתאר את המאפיינים הייחודיים למושא האהבה, אנו
נתקלים במגבלותיה של השפה גם בסוטו לתאר את האופן שבו הזקן של עקיבא נהן הוא
חלק מהמחנה. אנו חשים בהסונון של מילים מדויקות שיקלעו למה שאנחנו רואים ומנסים
לכסא. בפסק-דינו הכיר בניצ בקושי הזה, כיבד אותו ותמם אותו, הקושי בייצוגו של הזקן
במילים ובקטגוריות כלליות לא ריפה את ידי השופטים. הם מצאו דרך להכיר במשמעותו
של הזקן לבעלי מבלו לדרוש מנגו יציגון של הזקן בהצדקות עקרוניות ובקטגוריות
כלליות. במילים אחרות, בית המשפט אפטר לעצור לשון שיש חשיבות לאורך הוא" שהוא
בעל זקן גם מבלו שירבל להסביר שדאך הוא קשור ליטה הוא" - לזמן או לכל קטגוריה
כללית אחרת.

פסקי-דין שאותם אני מעוניינת לחתום כמחשבה הדיון הם אמדכן אלה שבהם המשפט
נדרש, בהכינו בפטר העומד לפניו, לשיב על השאלה "איך הוא", לתבילן מן השאלה
ראו: 79 p. *ibid.* "I See My Girl", על ידיעת הנוף ויריעה דרך הנוף כדרך לדיעת
העולם בשירתה של אולם, ראו: *R. Flint "A Way of Knowing"* (1988) 39.

"The way you wear your hat
The way you sip your tea
The memory of all that
No, no, they can't take that away from me."²¹

בעבור האהבה, חתימתן תוקן ביותר לרמותו של האהוב הוא באמצעות הצבעה על
תאופן שבו הוא חובש את כובעו.²² את אופן תבישת הכובע, בשל היותו חיד-פעמי, איך
בכוחה של השפה לתאר, מלבד להצביע עליו בקיים. יש אופן כזה שבו הוא לוגם את הורה
שלו; אופן אחר מואר, שאין מילים מתאמת בשביל לתפוס אותו במדויק.

המשוורת האמריקאית שרון אולדס (Olds) משפלת במחנה הורה בשיר שבו היא מתארת
כיצד היא מביטה בילדיה הישנים, אהבתה לילדיה משמעותה היכרות עמוקה עם היבטים
רקים בגופנותיהם, עם הבעות פניהם, עם תגובותיהם. כדי לתאר היבטים אלה, הכותבת
פונה למשפורה, ועדיין, עולה מן השיר קוצר-ידיה של השפה לתאר באופן מספק את האופן
שבו נרמזים ילדיה בעיניה, בסופו של דבר, תגיסיון קוצר-ידיה של השפה לתאר באופן מספק את האופן
וכמה הם מיוחלים ואהובים בעיניה, אינו עולה יפה מביקוין שקצרה ידה של השפה לעמוד
במשקלה כזאת. כל מה שהאם האהבת יכולה לעשות הוא להצביע על הילד האהוב ולהזכיר
"יה" - זה מה שרואות עיני האהבת; זה הידע שלי על-אודות האהבה, יריעת האהבה
לגבי האם היא יריעת הקונקרטי, החיבורת עם "הילד הזה", הילדת תארת."²³

"When I come home late at night and go in to kiss the children...
I look at him in his
quest, the thin muscles of his arms
passionate and tense, I look at her with her
face like the face of a snake who has swallowed a deer,
content, content...
... When love comes to me and says
What do you know, I say This girl, this boy."²⁴

"They can't take that away from me", lyrics I. Gershwin, music G. Gershwin,
perform F. Asstare & G. Rogers in the film *Shall We Dance?* (USA, M. Sandrich
dir., 1937)

וראו גם השאלה באותו שיר ואת אותם יוצרים (*ibid.*) על האופן חשונה שבו כל את
מבחינת חוגה את המילים "עצבנות" או "פיגמלי" אם במבט ראשוני, עיסוק באופן
התגייה נראה שולי וטרדני, הרי שבמבט שני ייתכן שהמבטלים באופן להגייה עשויים
להשפיע באופן קריטי על העלמות היחסים בין בני-חוגו, הן משים שום מייצגים רקע
חברתי שונה והן מפני שהשיר מציג בפני עצמו, בעניין של פטרי טנגון. ראו: "Let's
call the whole thing off", *ibid.*
זאת בדיוק כפי שהאהבת בשיר של גרשווין יכול רק להצביע על כך שיש אופן מילים
שבו האהוב חובש את כובעו, מתוך אי-יכולת לחמוס אותו במילים והכרה מראש
בכישלון הצפוי אם ניסו לתאר את אופן תבישת הכובע.
ראו: 90-91 *"Looking at Them Asleep"* The Gold Cell (New York, 1987) 90-91.

"אני לא יודע אף לוצאול והגיע כחם קטשופ לחולצתי לפני הפגישה העיוורת - אבל האמיתי לי שברדך-ככל אני אדם נקי ומסדר".²⁶ השעויות הללו עלולות לקרות בכל רגע, והשאלה עד כמה אנו מרגישים את עצמנו מיומנים בקיימת האחר דרך לבושו, שמו או חילוף דיבור והיא בעלת יכולת להטריד את מנותחיו. בקבלת-פנים בכנס אקדמי בקרתה ראיתי מישהו הולשאת את הג' השם "טורים עמית". ביצאתי אליה לתחיל בשיחה, משוכנעת שזוהי יהייה, אם לא ישוראלית ממשד במבוכה ואף בכעס עצור היא השיבה לי שהיא מפיקסטן, ולא היתה מצוויינת להמשיך בשיחתנו. עם זאת, גם בפעמים הבאות שבהם אקרא תגי שם בכנסים יואלץ להסתמך על המידע שהשם מספק לי, למרות סכנת השעות האורבת המור.

מלבד זאת, לעיתים אנו מושמעים בחיות הסמלית והחיצונית של הווייתנו כאמצעי לשוני שאנו מוסיפים כפנימי יותר. המאמץ של אלייזה דוליטל, גיבורת "גבריות הנאוון", לשנות את צורת החגיגה של האנגלית שבפיה ואת האופן שבו לוגמת את חתה שלה לא רק סיפקה לה כריסטי-כניסה למעמד הנגבה, על כלי הכניסה הצבועים שלה; חשבה יותר, מאמץ זה היה אמצעי העצמה שהקנה לה כוח להתמודד עם קשיים שהיו קודם-לכן מכשילים בלתי-עריכים בחייה.

תצורה לפתח דיווחושובון מספק על-אודות הקשר בין הפריש והארויטוניקטי בעצמות לבין העקרונות והגיות להכללה הוא האתגר הנציב לפני בתי המשפט במקרים דוגמת עניין נורו. זה גם האתגר שעצמו מבקש החיבור של גוסבאם להתמודד. גוסבאם אינה לבר. גופי ידע עצומים עסקים בשאלות אלה (שלא לומר רדופים על-ידיהן באופן כמעט אוטומטי), מקוללת ועד אריסטו, מפילוסופיה של הלשון ועד שיה החזויות העכשווי במדעי החברה והרות - אנו מוצאים במסגרת של הטיפולים הרבים בשאלה זו. חשוב לי להצביע על המסגרת הנכונה ועל יכולתה לאתגר בנו מכלי אפשרות להחיות. העובדה שהשאלה כה מאתגרת מורכבת ועל משעשעות שהתארוייה המשפטיה יכולה להתעלם ממנה עד שלא תימצא לה התשובה הנחוצה. על תורת המשפט לפתח כלים להשיבה על רכיבים חד-פעמיים של העצמי על-ימנה להתמודד עם הצורך להכריע מתי וכיצד להקנות הכרה והגנה לרכיבי עצמות כאלה.

28

לצר כוחם של בגורים, חסרקות, עיצוב גוף או צורת דיבור להעשיר את חיינו ולמלאם עניין ושמחה, יש לזכור, גם כוח רכאי ומשחק תעשיית הנתיחה הפלסטיים, הדינאמיקה והקוסטיקטי, שצרכניהם וצרכניהם פועלים לעיתים קרובות מותר תחושה של צורך דהף בניקון פגמים בקלינטובלים, היא אתר עשיר להבהתה באבנים אלה. לסיפולם יקרוייתם מצויותם בפרטיקוטה של עיצוב הגוף, ראו, למשל: S. Bordo, *Unbearable Weight: Feminism, Western Culture, and the Body* (Berkeley, 1993) (היטוריציה של הגפרו של הזיון במסגרת תרבות המפרידה בין גוף לדעת ושבה נתון הוא אתר מרכזי בסיקטיקטייה של גישום); J. I. Brunberg *The Body Project: An* (New York, 1997) גישום עיצוב הגוף והשמש זורה לניון עצמות אצל גערוח; L. Frost "Doing and Mental Health" *Women's Bodies: Discipline Looks: Women, Appearance, and Mental Health* (London, I. Arthur & J. Ginsshaw eds., 1999) 117 גנה תקולות בפנינים השוללים עיצוב הגוף כמעשה בלתי-פמיניסטי, מתוך הכרה בפוטנציאל ההעצמה והמון במראה חיצוני.

"מה היא", כלומר, לראות את מאפייניו הדיפנסיים של הפרש תוך הכרה במגבלותיה של האפשרות להגדיר ולבטא במדויק את השיבותם והפקדים של מאפיינים אלה. דרך נוספת לחשוב על המאפיינים שהם ענייני כאן כעל מאפיינים המצויים בנקודות הולשקה של הפרש עם סביבתו, אלה הם המאפיינים שהם הוכר הראשון שאחרים פוגשים בו כששם באים עמנו במגע - הם המתווך הבלעדי, שכל מי שמבקש להכיר אותנו חייב לעבור דרכם. המאפיינים המצויים בנקודות הולשקה של הפרש יהיו אס-כח תכונות כגון מראה חיצוני, סגנון לבוש, תנועה, שם או חיתוך דיבור (מבטא והגייה), התרבות שלנו אמנויולטיבית לגבי מאפיינים כגון אלה מתו גיטא, אנו מושפעים באהדות מפני הסתכלות בקנקן ולא במה שיש בו, או מפני הליכת שבי אחר שיקר החוץ והכל היפני. מאדד גיטא, אהרות אלה משקפות בדיק את החיפף: את התלות העצומה שלנו בפענוח הזולת דרך מאפיינים המצויים בנקודות הולשקה של ואת חשיבותם של מאפיינים אלה איננו מסוגלים להסתדר בעולם מכלי להסתמך על נקודות הולשקה, על "הקנקן" של האחר - זה המדיע שזומץ לנו, זהו הממוך שאיך-בלחו לדיעה האחר. תולדת העצומה שלנו בקיימת המאפיינים החיצוניים של האחר באופן מחיר ויציל מעוררות חודת, מבייון שאנו מיידיים כי למופעים הקונקטיביים של האחר יש, במידה רבה, פוטנציאל להשעות במכוון או בנתים-לב. כל אחר יכול ללבוש מדי שוטף ולדרוש מאיתנו את רשיון הנתיחה שלנו. אף נדע שזה אכן שוטף אמיתי? במסגרת הקונקטיבית, האיש שלבוש באופן המושל ביותר עשוי להיות מוכיל החברה או דיקאן בית-הספר. שמו של מוג'הלב הנודל ביותר עשוי להיות עוג שמו של תולדה חודש תהי ביתר עשוי להיות איל בוכנבני.

הלברים אף מסוככים יותר. וידיעה שלנו בודד הקללה והכרחה המעורב בין בקיימת נקודות הולשקה של האחר נגזרת קורסיכל מתחשתנו לגבי נקודות הולשקה של עצמנו עם סביבתנו. הפער בין האופן שבו אנו מבינים את תוחנו לבין המאפיינים שדרכם רואה אתנו סביבתנו - שמונו, לכונו, גופנו או אופן דיבורנו - הוא לעיתים פער אקטי. תכאנ הכרחי בפער שבין אותה תולשה אישית ופנימית של עצמיות לבין מה שמבטא דרך המאפיינים שאחרים באים עמם במגע למעשה היא חיבת בסיסי של הקיום האנושי. החיבתם המצויים בנקודות הולשקה שלנו עם הסביבה מסוגלים לגרום לנו אישור או אימוללות לעיתים אנו מותיים אותם כבעלי כוח מכוון ומחוק (לבושתי את הולשקה הופה שלי לייאן, הולשתי בסורות בעצמי ומקצועית, ותקבלתי לעבודתי).²⁶ גילאד שעלתי לאיך עברתי את שמי ועברתי על המבטא שלי, והיום אני עובד בעתשייה האווייית²⁷, ולעיתים ככבלים המונעים אותנו מלבטא ומלשקף לאשורה את תחושתנו באשר לעצמנו, באשר למי שאנו מתי (קולותי נמוכה, אבל בעל כורסי מנהיגות מעולתי).

26 על הדינמיקה של רכיביה ישתון עמיי באמצעות סמים חזיוניים, ראו: W.I. Miller "Experience: Becoming What You Pretend to Be" *Faking It* (Cambridge, 2003) 118.

27 חשיבותו של נקודות הולשקה של האחר חודגה מעבר לסיבות המעשיות המהירות אותו לפעם אותו דרך גופו, לבושו, שמו ואופן דיבורו - אנו גם שואבים תענוג עצום מפרשים אלה; מהמעלות מיופי, מהמעבות על פריס לבישי, על הקיש בין אדם לבין שמו, וכולי. חובר נמשל לאתגור את השפה מעבר לשימוש הפונקציונלי שאנו עושים בה.

שלמה אם היא כוללת רק ניתוח מרוחק רקר. היא מתייכת סוג של הכתונת דקות ומדועות למצבים מורכבים בשלמותם הכוללת, בספרות, ובמיוחד, לדעת נוסבאום, בסוגה הספרותית של הולק, ³² מצויה גישה כוח לקיחה אחת.³³ ארון בזיבור אחד מספרת, המבקש לקרר את מקרה הגובל בשאלת ההשלכות האתיות של אופן השימוש בשפה. התייבד שואל מה קורה בניקוד קשה-יכולתה של השפה, בניקוד שבה אף שימוש בשפה אינו מספק או מספק.

"הארובה והפרט", התייבד נשוא דיבור, הוא טקסט הוצא גבולות סוגה (ויאנטי, תנע בין סגנונות של כתבת יוקן, טיפור קבר וציון פילוסופי.³⁴ חיבור זה בולט בין המאמרים בספר בתעוה שלו לחולד' אחרונ ברדך של ציון מצניק בטיצונים השונים, ועדיין לחתירה שאלת בלתי-ספורות, להשאיר אותנו עם התחייה ולחימנע מן הפתוי לספק פתרונות נחרצים.³⁵ נדמה כי אופן הכתיבה של "הארובה והפרט" מאשש את טענתה הנחמדה יותר של נוסבאום בדבר הקשר בין סגנון תחיין לתוכנו: ברגע שאף היא עצמה נפרדת מסגנון השיעון הפילוסופי המקובל (המספר כתוב, ככלל, באותו סגנון טיפון פורמלי, אף-על-פי שמבצבז בו מדי פעם קול אישי והומור דק), הטיפון שנוצר אינו עוד תי-משמעי. הוא מותיר אותנו מודעים באופן חד למורכבותו של הנושא הנידון יותר מאשר מצויירי במסקנות מוחלטות על-אודותיו. בדרך התנועה בין סגנונות כתיבה שונים, מוזמנת אחרונ הכותבת להגמנות באופן געשי בהבדלים ובמחזים שבין אופני יריעה והקירה שונים: מחד גיסא, הגישה הפילוסופית המסורתית, הכותבת את השאלות מרחוק, ומאידך גיסא, הגישה

הדולן, לפי נוסבאום, היא סוגה המתאמה ביותר להקופתנו ולהתבוננו, נראה כי תקפות אחרות והרבות אחרות עשיות למצוא סוגה אחרת כהולמת יותר. לדין בשאלת הסוגה הרבולמה לטיפול בשאלות של צדק ומוסר ראו ש' אלמוג "חיות ומשוררים – המלין הפורח ומפישת האני" צדק פריאטי: המלין הספרותי והחיים הצירופיים (מי ק' נוסבאום עורכת, מי שקדיקוב תרגם, 2003) 181.

33 נוסבאום ממשיכה ומטענת כי הקריאה ברובן עשויה לפתח אצל הקוראים אותו כושר לתקרה ארית המביאה בחשבון הן רגש, הן עקרונות כלליים והן עקרונות פריטיקולריים. אני משוכנעת באשר לחלק הפרוגרמטי של טענות, שלפני קריאה ברוגנים תסיב עם הממודולגיה של פילוסופים משפטים ואחרים העסקים בשאלות אתיות. צדיק, דומני שאיני להיעזב על טענתה של נוסבאום לגבי חוסר האפשרות או התועלת בניחוק הסגנון מן התוכן והרגש מן ההגיגה, ועל התרומה הפורמציאלית של טענת זו לתאוריה המשפטיה. לביקורת על טענתה הפרוגרמטית של נוסבאום ראו "סטשן" ספרותי משפט "המלין" מאת שפיט ית (תשס"ב) 53.

34 נראה זו זה החיבור בעל המעט המועד ביותר בספר. באחריות-הדיב מנודה נוסבאום את סגנונו בסיוצו (ראו נוסבאום "הארובה והפרט", לעיל הערה 9, בע' 1333), ומסירה בכך שחריגה מן הסגנון הפילוסופי הרושני היא דבר הנדרש מנחה לאור טענתה בדבר חשיבותה של ההתחלקות מן הסגנון המרוחק והפורמלי של החיין הפילוסופי המקובל. עקב סגנונו הכלתי-מסורתי, לא נראה לי נכון להתייחס אליו כאל "שארט", ולכן בחרתי לכנותו "חולד' – כניי הנופש מגוון דוח יותר של סגנונות כתיבה.

35 ביקורת נפרדת בלפי נוסבאום היא שהיא מחלצת מן המסקנות שניא קוראת, בין פילוסופיים בין ספרותיים, מדרים ברוריים, כאילו אלה שמונים בטקסט באופן חד-משמעי. לדין בביקורת זו ובביקורות נוספות ראו צ' זמיר "אתיקה, ספרות, משפט" צדק פריאטי: המלין הספרותי והחיים הצירופיים (מי ק' נוסבאום עורכת, מי שקדיקוב תרגם, 2003) 181.

ג. עניי הארובה כמתודולוגיה: "הארובה והפרט" למרתה נוסבאום

בקובץ המאמרים בספר ירע הארובה,³⁶ מבקשת מרתה נוסבאום לעדיע כמה מהנתות-חיסור של תשית הפילוסופי האנגלי-אמריקאי הוותיק שית זה מגייה כי הקרה פילוסופית לאיית לשמה דורשת ריחוק רגשי ממושא החיין ומסנון כתיבה מכיל, דווקא ופורמלי: נטאל אנקדוטות פריטים קשנים או שפה ציורית (פניוריציה), ניתן להפריד, לפי השקפה זו, בין תוכנו של טיפון פילוסופי לבין הסגנון שבו הוא כותב, והסגנון ועניו שולי ומשני כתיבתו לחוכן.

ההבחנה בין תוכן לסגנון הינה בעייתית, טוענת נוסבאום. הסגנון הינו חלק בלתי-נפרד מן השיעון. בתורת סגנון יש בה כבר במידה רבה, בין אם במודע ובין אם לא, מהותיות לגבי התוכן שיקייה ניתן לפתח. הסגנון הוא בעל חשיבות למה שאפשר לבטא באמצעותו. השאלה איל מהמלפסים מגיירה מה טוענים ומסקנים. יש תקירות פילוסופיות, וכראש התקרה האתית,³⁷ שלא ניתן לפתחן על-ידי סגנון הכתיבה הרווח בפילוסופיה, ולשאיר לזיות שכלתני, מנותק מרגשות, מרוחק ממושא החיין ומטל הטיית או משוא-פירתי. התקירה האתית, כך נוסבאום, דורשת נקישת בסגנון כתיבה אחר, הוא הסגנון הספרותי בניגוד לשיקש הפילוסופי. תופדן, הטקסט הספרותי תובע מן הקורא מעורבות רגשית מתעצת על עניש פריטים, נקט שפה עשירה דימויים ומתחייב להקשר קונקרטי של מקום, זמן ומסבותה, ובכך דוחה לכאורה נקודה-עבט אוניוורסלית ומרוחקת.

אולם נוסבאום אינה מעונינת לטעון, כרבים אחרים, שיעון בגנות הייצוגיות וכשבה תרשמת, שלפני השקות הם כלי ראוי יותר מרציונליות בהליך השקילה האתי (או לכל הפחות כלי שווה-ערך לרציונליות). טענה כזו, למרות הביקורת שבה, מאששת במובל את ההנחה שהשניים הם בני-הפרדה ושונים במהותם. השיעון של נוסבאום מניח במלך סידורה לרשית הנגדה בניית של ספרות לעומת פילוסופיה ושיל החיין לעומת רגש, והתעששות כי צידוכן של רגשות בתהליך התקירה האתית אינו מנוגד להגיגה. נהפוך הוא, המעורבות והגישה מתוך צמצוח קונקרטיים המושגת פרוקסלי, ניתן להפך כי לטענת נוסבאום, נפרד של ההגיגה באופן שעשוי להשמש פרוקסלי, ניתן להפך כי לטענת נוסבאום, פנייה לרגש בתוך תהליך התקירה המוסרית היא הדבר ההגיגי לעשותה. היכולת לחשוב דרך מצבים פריטיקולריים, שבהם מעורבים בני אדם ממשיים, אותה יכולת שתקריאה בספרות מאפשרת יסודת – הנגד המפורזת בין הספרות לבין הפילוסופיה, נדר זו, התפרדה שבטעות יסודת – הנגד המפורזת שלנו ושוללת מאתנו כלים חוויניים להבנת עלמנו, לטענתה, מגבילה את שדה-הראייה שלנו ושוללת מאתנו כלים חוויניים להבנת עלמנו, רק שיקולת העובדת דרך חיינו כפי שאנחנו חיים אותם למעשה תאפשר לנו להבדל את אותם רכיבים של החיים שהינם בעלי חשיבות מוסרית. פעולת השיפוט המוסרי אינה

1 יוסי תירוש

29 לעיל הערה 14.
 30 השאלה המרכזית בתקירה האתית היא בעיני נוסבאום השאלה כיצד ראוי לחינת? אותה הוא מאפיינת בשאלה האתית הארטיסטית. בע' 25.
 31 להתיאר כלי של גישתו ראו התקדמה לספר, נוסבאום ירע הארובה, שם, בע' 3-153; כן ראו נוסבאום צדק פריאטי, לעיל הערה 16, פרק 3 (ירגשות רציונליים), בע' 71-95.

מדתה מרגישה כי מה שאיכות אינו ניתן לשתור בגלל חד-פעמיותו וייחודו של האהוב ובשל סיבו המסוים והגורר של הבריחה שליטה.

בלי לה ללא שינה, בבית ה, מדתה תואבת את פדתה מתפשת גיחומים בין המפנים במדד שבו תלינו אותה מארחיה היא נמקלת בספי שחזא יומן של דורה קרינגטון, אומנת שהיתה חלק מהזוג בלונדון. היא מעלעלת ברפיו ומוצאת, להפתעתה, קטע מיומנה של קרינגטון המבטא באופן הזק ומדויק את אותה תחושת הדי-פעמיות של זמנה האובד. אך אחד לא מספר בדיחות גורם לקרינגטון לצחוק כמו שגם לה אהובה, אך אחד אינו נראת כמותו. אך אחד אינו מטיגל לשוחח על ספרות כמותו. כל תכניה, המנסים לטעון אחת על-גנת ולתמה, רק מעצבבים אותה כשילום לערוד את מהותו הנודדת של מה שאבר לה לעי. מדתה מגיבה על הטקסט הזה בהצרכה והזדוהה:

"Here, she thought, was something worth reading about love... For she too knew those consolars and their games. She knew, and all too well, that what she loved and did not have was, as this woman said, a special perfectness, an exact, nonrepeatable thing that could not be found again. There was a value and a knowledge that were inseparable from this particular relation. To try to recapture or replace them would be as futile as to go hunting for a joke after it has gone by. And she thought of their jokes."⁴⁰

אכן, תושבת מדתה, מה שאבר עם האהוב אינו ניתן לחזרה, ואי-אפשר יהיה למוצאו שוב, ניסיון לתפוס את הערד או את הדע שהיה ייחודי להיסיס או לתהליף אותם באחרים שווי-ערוד יהיה ניסיון עקר.

כעת נפתח דיאלוג דמיני נוסף, בין מדתה לבין דורה קרינגטון, המבטאת ביומנה בצורה כה מדויקת את באבה של מדתה עצמה, אבל כאן מתעוררת לוחים הפליטופת שבמדתה, המתקוממת נגד המזה כי אי-אפשר להכליל את תכונותיו של האהוב ולמצוא אותם באחר, ואין כל אפשרות נומה לנוכח אובדן כזה. התגובה שלה לנוכח מצוקת הלב השבור המשותפת לה ולקרינגטון היא לנקוט במהלך הפילוסופי המקובל מקדמת דנא: לפנות להפשטה ולהכללה. דרך מציאת התכונות העקרוניות והמאפיינים הכלליים של קיש האהוב ושל האהוב ניתן יהיה לכוון את האפשרות שמא האובדן, אחרי הכל, אינו הדי-פעמי, ושהדגש אינו כזה שלא אפשי יהיה עוד לחזות כמותו לעולם.

מדתה מנייטת לעצמה את גישתו של אפלטון לאהבה כפי שזו עולה מן הדיאלוג פידרוס. לפי אפלטון, שורשי של רגש האהבה תהאיו לשמו אינו במאפייניו בני-החלוף של האהוב, כי אם בערכיו ושאיפותיו – באופן תכונות שנוסבאום מכנה אותן repeatable⁴¹ – וכוונתה היא הן לאפשרות התקיימותן של התכונות באדם אחר, והן – והוא עיקר ענייני

40 נוסבאום "האהוב והפריט", שם, בע' 20.

41 במקום אחר בספרה, ובהקשר דומה נוסבאום מתייחסת להיבטים האוניוורסליים של האהוב כאל היבטים הגורמליים להיאור (describable). נוסבאום ידע האהבה, לעיל הפנה האהבה היא הן לאפשרות התקיימותן של התכונות באדם אחר, והן – והוא עיקר ענייני

שאיתה יכולה אלא לכחוב ולחשוב מתוך ניסיונה, מצבת ומיקומה הקונקרטי של תפילוסופיה.³⁶

נוסבאום³⁷ מתארת במפתח התלבוך כי הוונמה להצעת על-אודות הפריט כמשה אהבה ומכיוון שזמן קצר קודם-לכן כתבה מאמר על גישתו של אפלטון לשאלה זו, חשה כי אין לה יותר מה לומר, וכי היענותה להונמה היתה נמרחת. בתוך כוך מדתה למדדנות באוניוורסיטה, שבו אחסנה ספרים ורשימות, היא מוצאת באודת פלא קטסט שכתבתה וזה לכותבת שבתורה להדיצאתה. תגובתה הראשונית היא תמיחה: מי כתב אותה? הכותבת הינה בכירור פילוסופית, מתעניינת באפלטון, מכירה את מרסל פורוס, גיימס גייט וספרים אחרים שנוסבאום עוסקת בהם, ואף מצינה לטעם המאמרים שנוסבאום עצמה כתבה ולנכנס לעצמה כאילו הם פרי עשה.

סקרנותה של נוסבאום גוברת, והיא מתייטבת על היצפת הכוך וקוראת את הטקסט עד תומה.³⁸ אט אט מתחזר לה (ולנו) כי את הטקסט כתבה היא עצמה שברייט קודם-לכן – או ליתר דיוק, האשה שהיא היתה לפני שנתייים (לשם תבוהרות, אתייחם לוחל למה שמצאה נוסבאום בכוך כאל "הטקסט", להבדיל מן "התוכור", שהוא משה דיינו הכולל כאן. את האשה שכתבה את הטקסט, כולמר נוסבאום שנתייים לפני כתיבת התוכור, אכנה "מדתה"). הודות שמרגישה נוסבאום כלפי הטקסט נעוצה לא רק במרחק הזמן, אלא גם – ובעיקר – בעובדה כי מדתה, האשה שכתבה את הטקסט, היתה שכורה-לב כותצאת מנימו של קשר אהבה,³⁹ ואילו נוסבאום של היום מצויה בעיצומו של סיפור אהבה הממלא אותה שמחה ואופטימיות.

למדת ההתבלבלים במצב הרגשי בין השתיים, נוסבאום אינה מטיגלת להישאר אודשה לעוצמתו של הכאב הגלום באובדנה של מדתה, הניכר מדפי הטקסט. כאותבים רבים, נוסבאום תבארת אפנה להיאור התלבוך ולדיון בטיעוניה. זו פעולה שלא תעשה עמו זרק, משיום שנתייטין להעביד את הקסם הריבוי והכדים של הטקסט הזה מוגד לוח, המבקשת לאתגר את האפשרות להכליל ולדוח שליו דרך הפרטים הקונקרטיים של וההתפתחות הטפיציפית של מהלך הדיון. במובן זה, ניתן, אס"כ, להתייחס לדיון של בתלבוך של נוסבאום כאל תרגיל נוסף של תקירת המחת בין הכללי לקונקרטי – אותו מדתה שוקק תוכורה.

אחת שבו נשמע תוכורה. אחיהס אלה בשמה לוח פילוסופי לבין טקסט פדינוי, נוסבאום נותרת המלומדת שזיא פטיקסט שניצ בין דיון פילוסופי לבין טקסט פדינוי, או שיהיה נכון יותר לדבר על קול המעלים של הטקסט על-פי המוסכמות ואקדמיות, או שיהיה נכון יותר לדבר על קול המספר תבוהרני.³⁷

36 כפסקות תבארת אפנה להיאור התלבוך ולדיון בטיעוניה. זו פעולה שלא תעשה עמו זרק, משיום שנתייטין להעביד את הקסם הריבוי והכדים של הטקסט הזה מוגד לוח, המבקשת לאתגר את האפשרות להכליל ולדוח שליו דרך הפרטים הקונקרטיים של וההתפתחות הטפיציפית של מהלך הדיון. במובן זה, ניתן, אס"כ, להתייחס לדיון של בתלבוך של נוסבאום כאל תרגיל נוסף של תקירת המחת בין הכללי לקונקרטי – אותו מדתה שוקק תוכורה.

experience it. The sight of the knowing intellect is incompatible... with the sight of the human body. Uttered about ordinary passion by an ordinary mortal, the claim to have a general understanding of love is as good an example of the self-refuting proposition as anything philosophy has to offer."⁴³

מרתה מצביעה על כך ששפתנו של סוקרטס כי הוא יודע מהי אהבה היא חלק מהחוקה המאפיינת את הפילוסופיה להלכה ולהפשטה של חומרי חיים. לפי גישה זו, רק מה שנוהג להכללה ולהבטיח לשוני ראוי להשומת-לב וניתן לזייפת, וכל השאר שולי ומטוכן בגלל כוונה להטיח את השומת-הלב מן המהות והעיקר. אולם, חושבת מרתה, מה עם העובדה כי חזקתה האנושית מושגת דרך רגשות ודרך חווייתיותם של פורטים בעלי גוף, רגשות והיסטוריות? שפתנו של סוקרטס ברוב האפשרויות לדעת את טיבה של האהבה ולהבניה באמצעות חקירה פילוסופית מודחקת הנה, בניגוד מוחלט, דוגמה למופרכותה של המהותה הפילוסופית המודחקת ולא-יכולה לקיים את המטחנת כי יש בכוחה להנחות אותנו כיצד ראוי לחיות.

לפי אפלטון, אהבה ראויה לשמה מבוססת על אותם ערכים ותכונות של האהוב שניתן למוצאם באדם אחר, ולהמשיך לשאוף אליהם גם כאשר האהוב אינו עוד עמנו. אהבה שאינה תלויה בתכונות חוץ-עצמיות או אידיאליסטיות תוכל למצוא חיים בגלגול חדש עם אהוב אחר או להמשיך אף בלעדית האהוב, כך, למשל, האהוב יוכל להגשים את הערכים שבהם החיק האהוב גם לאחר מותו או עזיבתו. התכונות החוץ-עצמיות של האהוב מנותות בקדמת אודות העצמות לקשר הקונקרטי, וקדמה זו היא-היא הבסיס של האהבה. אלה הן התכונות שצריכות לספק יציבות ונחמה לאהבה שחש תחושת שבר עם תום היסוד האהבה. הערכים הנעלים של האהוב הם אלה העומדים במבחן הזמן, כאשר המאפיינים השטחיים והמקיימים שאלהם נמשך האהוב בהתמלה מתמוגגים או מפסיקים להלך עליו קסם, אם יכרי האהוב באותו בסיס עקרוני ומוטרי לאהבתו, הוא לא ייחמר פסוק קשר האהבה בהתחשה שאין עוד טעם לחיי, שבלעדית אהבתו היא לא-כילה, מכיוון שאתהבנו התבססה על יסודות בני-קיימא.

הוויכוח שמרתה מביימת בין אפלטון לקריגטון מרתק, לא אביא כאן את כל שיפוטיו התדרים, אולם את ענב על חולפיה החברים המאים מכיוון שהם רלוונטיים במיוחד לידון התרבותי: קריגטון סועת כי הדיעין שניתן לחפש את אהוב אפשייר לפי רשימה של סגולות נעלות מתעלם מן האופן שבו אנוהו נעשים עדים לאותן סגולות אצל אהובינו בחיים האמיתיים. ערכיו ותכונותיו התרבותיות של האהוב אינם צודדים לפנינו בסך ושלטים בדידותם. אנו נעשים מודעים לקיומם דרך מקרים ומופעים קונקרטיים.⁴⁴ המופעים

43 גוסבאום "האהבה והפתיח", לעיל הערה 9, בצ' 316-317.

44 קריגטון מוסיפה כי לעיתים, כל מה שזאתה ידע בתחילת קשר האהבה, דרך אותם מופעים קונקרטיים ומאפיינים חוץ-עצמיים, הוא שלאחוב יש תכונות נעלות ומעוררות ומשאות, אבל אין הוא מסוגל צדיין למצוא את המילים לתאר סגולות אלה באופן מופשט וכללי.

כאן ~ לאפשרות לתאר אותה בשפה, להבינו ולסווג באמצעות פניה לקריגטון כלליות (בין קריגטון קיימות ובין כאלה שאנו מייצרים ומגדירים לצרכינו).⁴² רגע בה נשגב באהבה, כך עולה מן הדיאלוג האפלטוני, לא ראוי שיהיה מבוסס על תכונות מקיפות, שרירותיות, והיצוניות ובנית-חלוף. אהבה אהבה באהוב את סוג הנפש שלי, את ערכיו ואת שאיפותיו, אהבה מהפשים בו את השלמות ואת היופי האידילי: אותן תכונות תרומיות המביאות את המקומות הנוקשים בפנינו אנו. (למען ההגינות יש לומר שגם הדיאלוג האפלטוני מכיר בחשיבות סגולותיו המיוחדות של האהוב כלומר, גם אפלטון מכיר בכך שלא ניתן להגיע אל ראיית המופשט והנשגב שאהוב ללא פשרת היגשות שמתחילת, אכן, דרך התפתחות מתכונותיו הפרטיקולריות, כגון יופיו, אך עדיין, אלה הם רק מתווכים בעלי חשיבות משיגית, שכל משרתם היא להגיע לאובד-היסוד שהם-הם מותו של האהוב, לפי האהבה, לפי תפיסה זו ניתן יהיה לשתור את רגש האהבה כלפי אהובנו על-ידי מפגש עם אהוב אחר, בעל תכונות תרומיות הוות לאלה של האהוב שאבר לנו.

אבל התנה האפלטוני אינה משכנעת את קריגטון. מרתה מתלטה לגשת לבדיקה בשיטתיות: היא תעלה על הכתב את ההתנגדות האפשריות של קריגטון לתהיה של אפלטון ואת המתכות שווה אפלטון עשוי להשיב למבקרת שלי.

בר-דקרב של שיפוט חקיים משיי תצדדים, אהבה נעם שוב ושוב בין התקוות שאכן אפשר יהיה לתפוס ולהגדיר את הרכיבים הרלוונטיים בהותו של האהוב על מנת לאפשר את מציאתם באנשים אחרים לבין התחושה שיש משימה חסרת תועלת, שהיא תרומים שבתוכם האהוב הוא אהוב הנהם עוינים והמקומים.

מרתה נאחזת באפשרות להכניע את הוותו של האהוב לביטוי במילים, לתפוס אותה באמצעות פנייה לקריגטון כגון תכונות אופי, יכולות וערכים. לאורך השקט ברור לנו שהיא יודעת שיש אפשרות קלושה, אבל עדיין, בשל התמחה השמונה בה לאהבת תוכיבת את סידה של האהבה, זו אפשרות מפתה.

הפסקה הבאה מסכמת יפה את לב ההתנגשות בין סוקרטס, גיבור הדיאלוג האפלטוני, לבין קריגטון, או בין השאיפה הפילוסופית לנתח באמצעות עקרונות והכללות לבין הניסיון האנושי הנבנה דרך פרטים קונקרטיים המתגדדים להכללות. מרתה מצביעה על הבעיות בטענתו של סוקרטס שלפיה תוא מבין את מהותה של האהבה:

"[I]t turns out that [Socrates'] claim to have grasped and understood the nature of love is part and parcel of an enterprise that is busy converting loved persons into instantiations of a universal, and so into proper objects of (scientific) understanding, all in order to repudiate and transcend the phenomenon of love as ordinary mortals

42 השאלה של אפשרות הודות ומחירת הינה שאלה מרכזית גם בדיאלוג פידרוס צענו, סביב שאלות כגון האפשרות לחוור במדייק על נאום שנשא אדם אחר. ראו "פידרוס" בתבי אפלטון (י' ג' לייבס תרגם, תשי"ד, כרך שלישי) 351. כן ראו ריון וילצא נוג אפשרות ההבנה בין מקור לחרוק העולה מן הדיאלוג: "J. Derrida "Plato's Pharmacy", *Dissemination* (Chicago, B. Johnson trans., 1981) 61-172, esp. 137-141

ברכ"ר, הוזה את שפתיך בתהלה, ואז תאמין.⁴⁸ המלצה התעניי, מה שתנוף עושה, הוא המייצר את האמונה, ואינו רק ביטוי של אמונה שכבר קיימת. וברומה לבר, ייתכן שלפעולה הומונימיות והחזרת ונשנית של תביעת הכיפה יש חלק חשוב בגיבוש אמונתו של חובש הכיפה. לתיבת החכמה של מלצה תביעת הכיפה יש חשיבות בהקשר זה. תביעת הכיפה איננה נעשית בין אדם לבין עצמו, אלא היא פעולה חברתית וסמלית. יש לבצע תפקיד חברתי של אדם מאמין, ופרסונה זו הינה מרכזית בכינונה ובשליטתה של חזרתו הדתית.⁴⁹ הקונקרטי והכללי, והעיוני והפנימי, מתקיימים בתחום של כינון הדת והתפקידיות. לא ניתן להפריד את מהותו של אדם מאמין, ופרסונה זו הינה מרכזית בכינונה ובשליטתה של התפקידיות הפרטיות מייצגות תכונה שקיימת קודם להם ובנפרד מהם, כפי שלא יהיה מדויק לומר שסמנים ופרקטיקות אלה הם רק נקודות המרכיבות ומתגבשות לכסוף לכדי תכונה או מהות פנימית יותר.

שורות משיר של רחל הלפי מהחזרות את הדילהמה באשר לשאלה איפה ממוקם האני ואיזה רכיב בהחזרתו הוא אחר המאפשר לנו מגע עם עצמנו:

"הפה אני יושבת לך צד פתוחה ורפפת פתוחה
הקוץ ששורשית של לכת הלימון.
הפה אני יושבת, הן הן אני הן שרגלי?
הן שפנתו הפואטי?
ואם אני היא תהי' הפואטי או אהיה תעתיק
לפתח פולקלי? שפספספ פול, פולני, ששפספס
הפתח פתוח עיני של פולקלי?
..."

ורק לכת, אני הולך צלילים פונומיקים ילי את הפשקה,
פמו פפסו, חישני, פמו אמרתי? נשמת
פמו פולח, איפה
היא? נבקל את פשוה נצפט למתקיה.
...
ובתוך תפקודתו עשיתקובת עשיתקובת הוזה -

היך אני לצואל היך אני.⁵⁰

48 דוגמה זו נדרונה אצל איזחוסר, ראו: *Althusser Lenin and Other Essays* (New York, 2001) 114.

49 תפקיד הכינון הווה פנימית של אמונה דתית, לא הובאו בחשבון בעניינו של הקצין והתורה כחיל-האוויר האמריקאי (ראו סקטס ליר העדה 5 לעיל), והעדות של שיקולים מצד אלה בסמית' הן מדרגים את הצורך לפנות דיון מושכל יותר בתשבותם של ורכיבים תרבותיים של עצמיות למפשה זוהי, כאמור, מסרתי ברישמה זו.
50 רחל הלפי "פתחה רגועת פתוחה תפקוד עשיתקובת" מילים על פי התוה: חשיחה ותנועת (א' כתי עורר, חשני, כרך א' 94-95).

הקונקרטיים הללו לעיתים השונים ומרומים על משוה צמקו יותר שיעמד מאחוריהם, ולעיתים לא.⁴⁵ אפלטון, כפי שמרדת מפרשת אותו כאן, לא היה מתנגד לביקורת זו. להפך, אפלטון היה מסכים כי אי-אפשר לרלג על ההתנגדות המשויה הקונקרטיית היישר לסגולות הומונימיות של תבשה, רק מעורבות באהבה אישית ואינטימית מאפשרת לאהוב את סוג התקשורת והכתיבות שיש בהן כדי לגלותו, עם חלוף הזמן, את מהותם של ערכים גלילים כגון אלה, אכן, יסכים אפלטון, ראשיתה של האהבה אינו בראיית הסגולות העולות, אלא בכך שהאהבה מוכה סטוריים על-ידי מה שהיא מוזה כסוג מסתורי של יופי באהוב, אבל מכאן אין ששמע, ימשיך אפלטון, שאותו מפגש עם היופי הראשונה, עם בקורות ההשקה של האהוב עם סביבתו, הוא מה שאנחנו אוהבים למעשה, גם אם אנחנו רואים את הערכים העלולים רק דרך טבעיות רגליות באהוב, דרך הפסקות, המופיעים והדימויים הקונקרטיים, הרי שמושא אהבתו הוא מה שיעמד מאחוריהם, כלומר הערכים הנעלמים עצמם, ולא המופיעים שלהם.

פרתה מעדיה לגבי חילופי הדברים המיוזים בין אפלטון לקריגוטון כי הם אינם מניחים את הדיעה, מכיוון שהשאלה המדולה יותר נותרת עדיין ללא דיון או מענה: האם ניתן בכלל לדבר על אפשרות הפרדה בין המאפיינים הקונקרטיים לבין הסגולות הנעלות? האם יהיה ביניהם הוא שהמאפיינים הקונקרטיים נובעים מן הסגולות הנעלות ומשמשים רק בתפקיד של ייצוג ואינדקציה של הסגולות, וכך כל חשיבותם?

השאלה העיקרית שבה מטפלת נוסכאום בתוכור זה היא היכן ממוקם האני שלנו בעיני עצמנו ובעיני אחרים.⁴⁶ מה הופך אותו למי שאנחנו? היש משמעות לדבור על העצמי ללא המאפיינים החריגים שלו?

אנו רגילים לדבר על עצמנו ועל אחרים דרך תכונות כלליות, ועל מאפיינים קונקרטיים רק כעל מופעים של התכונות הכלליות: "היא אישה רחומה, ולכן היא נותנת צדקה לכל פליטי-יד ברחוב", "הוא יהודי מאמין, ולכן הוא חובש כיפה", אבל הדימויקה שלנו לכנותה פעולה של התגבשות העצמי "מבחינו פנימית", חשיבה לא פחות. למשל, עלינו לשקול את האפשרויות שהפעולה של מהן צדקה היא ומאפשרת לדגש תרומים להתגבשות או אם נמנעב על דוגמה הקשר בין הכיפה לאמונה: החכרה בכך שהמחויבות החרתית מתגבשת דרך חילופים, דרך המעשים הקטנים, ולא כמנותק מהם, משקופת בעיוניים יחודיים רבים, וכאופן כולל בעיוני "ישנותם לבנין ודפוקה בם", ספר דברים מונה את הפעולות הומונימיות שהן ביצוען יש לשנן את התורה: "בישבתך בביתך ובלכתך בדרך ובישבתך ובקומך".⁴⁷ או אם נודלש לאמירה המפורסמת של פסקל: "כריע על

45 השאלה היא: האם המאפיינים שדגמנו לנו שהיהם המסיעים אותנו ומעוררים את תשוקתנו כלפי האהוב הנים מקריים ושרירותיים, או האם גם המאפיינים אלה מקורים באהבה הלה הקרונה מנפשי, מהחזרת נתינת לתואר עקרוני ולמציאה אצל אנשים אחרים? ראו נוסכאום "נחמת והפדי", לעיל הערה 9, בע' 326-327. התנגדות ומשבת

46 מל' 2.
לענין השנינוש במונה עצמיות ראו, שוב, לעיל הערה 12. כן ראו תיון בסקטס שליר הערה 50 להלן.
47 דברים א' 6-7.

"What do I mean by writing 'she knew, and with certainty'? Not that she had come up with new and clever arguments destined to refute the skeptic on the plane of intellect. Argument, indeed, had led her to the opposite conclusion. I mean that she felt her stomach rising up into her mouth... For she saw how beautiful he was, and she did not want to be apart from him. All this is knowledge of love. And all this is happening now to me."⁵²

רדיעת האהוב היא קדיעה דרך הגוף ודרך התגשגש; דרך ההתנגשות האישית והמפגיפה; דרך המגע עם בקורות השקפה של סביבתו. הרדיעה הזאת היא חלק בלתי-נפרד מהרדיעה הלכתולולית (אפירורית), העקרונתית והשכלית, של התכונות הכלליות והגורמות לשתווה של האהוב. תפיסתו להמשיך בנפרד כל סוג של תכונות אפשרי רק באופן זמני ולצורך תודיני. אין טעם לכוון לקראת מסקנה סופית שלפיה תפרישים הקונקרטיים והתור-פעמיים חשודים פחות (או חשובים יותר) מן התכונות הגורמות להתללף ולשתווה. שני מסוגים שווים הם בזה, ואלו הפועלים לחינתם נפרדים אינם מספקים תמונה מהימנה של התוויה האנושית, ולכן המסר שהלום יהיה תסר כוח שכנוע או רלוונטיות לגבינו. הטקסט של נוסבאום מכיר בהיעדר האפשרות לייצר דידי-השכונן פילוסופי שופי ומפצה באשר ליהוס בין תכונות ניתנות לשתווה לתכונות הדי-פעמייות. לכן, במקום מסקנה, הטקסט מבקש להעביר אותנו דרך ההתנסות בעוצמתה של השאלה, ולהביא אותנו לירי מגע עם הפוטנציאל והכתיבות בפועליות של האסכולות המתחרות.

ובכל זאת, כדי להחליף איכשהו מן הסבר ולגזיע לאיוושווי נקודה שבה אפשר לתמום את הטקסט, מעלה מרתה על הכתב מניין סיכום של פירות הריאליזם הדמיוני הזה בין קרינגטון לאפלטון שיאפשר לנו להמשיך הלאה אף-על-פי שאנו יודעים שאין ברירה פמרוון נהרץ וכולל לשאלה נשוא התזכור. אצטט רק את הקטע הבא מן הדידוקרטיבון הסופי של מרתה:

"In any love that is based upon character, the lovers will also see in one another, and truly love, many relational and nonrepeatable properties. They will not love these in a merely incidental way; they will come to see one another as wholes, not as composites of essence and accident, so repeatable will be just as intrinsic to the love as the repeatable."⁵³

מרתה מרגישה כי לא יהיה זה נכון להפריד בין הקונקרטי לעקרונות, בין ה"חיוני" ל"פנימי" בתוויה של האהוב. ואופן המוצלח ביותר לראות אדם, מסכמת הכותבת, הוא

52 נוסבאום "האמת והפריש", לעיל הערה 9, בעי 330.
 53 שם, בעי 331.

האם העצמייות ממקומת בגורן? באיזה איבר בוג האם האני מצוי במקום מופשט כלשהו, כגון נשמה? (ושימו-לב שגם הנשמה דורשת, כדי לכתוב עליה, מטפורה קונקרטיית, גופנית - המויריקה עושה עיסוי לנשמה.) האם, להלופין, התזכור אל מיקומו של העצמי אפשרי דרך פעולה כגון פעולת הכתיבה או קימט המצוה או שמה האופי שבו ניתן לבוא במגע עם מי שאני הוא דרך מבטו של האהוב כי (תועובדה ממשונו של המלצר המבט ברוברת הינו חלול, מבט שאינו ממש רואה את גיבורת השיר, היא זריה המקשה עליה להשיב לעצמה על השאלה ויכן היא ולקבל תחושה ממשית של קיום ונכחותה?)

ירדגש: הרוברת בשיר יודעת ויטש שתחפוש אחר האני הוא במובן מטוים תפוש עקר; שלובעשה, האני הוא, כדבריה, "סמטוחת" - פלייל חסר צורה מגובשת המשתנה ללא הרף, ובו פעילים אינספור קולות, השפעות, רגשות, כיוונים ותכונות, או, כפי שהיא רומה במקום אחר בשיר, היא יודעת שמה שאנתנו נוטים לדבר עליו כ"עצמי" הוא כמו בכל שכולו עור ועוד קליפות ללא מרכז, ושכל ניסיון להגיע אל מהותו וליבתו הוא ניסיון המקומק והסר סיכוי. כך, גם נוסבאום יודעת שהזכור על עצמיית ותחפוש אחר המאפיינים ההופכים את האדם למי שהוא הם רק שם קיצור, מחוות, לאותו ער-בירב של כוחות פנימיים. ולבסוף, גם השופטים שכתבו את פסק-הדין בעניין גוף יודעים זאת: הם אינם סבורים שהשם של גוף הוא חלק מ"עצמייתו האמיתית". ובכל זאת, גם חלפי וגם נוסבאום, גם שופטי בג"צ וגם עקיבא גוף מכינים ויטש את השיבותו של הגוף לגבי תחושה של "אני", לבוא במגע עם מה שיוצק משמעות לחוותו של אדם הם מכריים נפיה זו כחלק מן התוויה האנושית.⁵⁴ כאשר שופטי בג"צ הכירו בחשיבות שיש לקונקרטיות לגביי הם לא הכירו בכך שהשם הוא אכן חלק מעצמייתו "האמיתית". הם הכירו בכך שהשם הוא חלק מהתוויה, כלומר מן האופן שבו הוא מפרש חוותו את מי שהוא.

נוסבאום מוחה את הצורך שיש לאותכים לשאול: "את מי אני אונבו? מהו האהוב שלי באמת? מתי התכונות התופסות ומבטאות את האדם הזה שעליו אני מביטי?" תכליתו של הדין שלה אינה לספק נוסחה למציאת המשובת הכונה לשאלות אלה, תכליתו המרכזית של הדין הן, ראשית, לבסס את השאלה הזאת כשאלה חשובה אף-על-פי שלא ניתן להגיע לתשובה חלולית ויציבה בעניינה ושינית, לעמוד על כך שכל תשובה לשאלה זו תהיה הייבת לחיות מורכבת מן מן הקונקרטי וכן מן תכליל, מן מן האקראי וכן מן המכתיב, מן מן הכלי-גוינון לייצוג בשפה וכן מן הניתן לחוור.

כיצד מסתוים החיבור הזה בסופה של ההתנגשות המתישת בין קרינגטון לאפלטון, מרתה נותרת חוציה. הפילוסופית השכלתנית והמטורחית שבה נאלצה לחודות כי למרות כמה יתרונות ותיקוים בשוליים, אפלטון יצא מן ההתנגשות כשירי על העליונה. אבל מרתה הזאת, המפש המספויני תמטוע בנינו ובטויות מטימות והמייצר תוכנות פילוסופיות מתוקף, מדידת שאתבה וכאבה את סופה של אהבה, יודעת בודאות שקרינגטון צודקת. "למה אני מתכוונת", שואלת נוסבאום, "יכולתי שהיא (מרתה) ידעת בודאות שקרינגטון צודקת?"

51 תחפוש אחר מדיים זכעה (שפה, תנועה או מדיים סמלי אחר) שהיה אפשר לקחת באמצעותו משמעות לקיומו הוא, להשקפתו של ג'יימס בויד ווייט, רכיב אלמנטרי של החוויה האנושית. ראו: J.B. White *The Edge of Meaning* (Chicago, 2001).

משפטיה בתוכניהם של פריטים הדיפטיים בהיוונתם, שאינם ניתנים לביטוי ולהצדקה על-סמך עקרונות כלליים ושפה מושגית.

כך, בעניין נוף זיהות המדגה בבקל את תשיבותו של זקן המשקף אמונה דתית, אבל התקשמה בצמיאת דרך להתייחס לזקן שגאה לבאורה אירדיטיבטי, שאינו מוסבר ומובדק באמצעות עקרונות כללים ומנוחים קיימים. השופטים, לעומת זאת, אימצו אופן והתבלות בעותר שאפשר להם לחוות את העובדה שפטי כגון זקן חשוב לו, זה פרט קטן לבאורה – גתומי אפילו – ובלתי-ניתן להצדקה עקרונית,⁵⁵ עם זאת, הוקן הוא מאפיין שהעותר מרגיש שהוא חלק בלתי-צפוד מעצמיותו, מאורה חייז ומחויינתו. זהו אופן ההסתכלות שביטנו נוסבאום. זהו מבט המצוינו להתעכב על מושאו ולהזות שיהי דבריים שהופכים אותו להי שהוא בעיני עצמו ובעיני אחרים. מבט כזה מאפשר תכרה בתשיבות הפריטים הקטנים ובמדידה שבה הם יכולים לעיתים להיות בעלי תשיבות אקטיות בשביל המנין המשפטי.

בהלק זה אמתה אס-כן את הדרך שבה הליך בית-המשפט במטרה לגזור ממנה קווים מנחה לצורך יישום במקרים דומים. כן אעמוד על האתגרים והקשיים הכרוכים בגישה הצוללה מפסק הדין.

55 תכונות השיטיות לחוות את תשיבותו של הזקן אינה עניין של מה בכך. גישה המבטלת את תשיבותם של מאפיינים המצויים במקרה הממשק של פריט עם סביבתו הינה פגוזה. מזהות רטורית שיהיה של שופטים בפסק-דין אדוקטיביים שעניינם שיער, לבוש או שמות היא להבטיח אי-הזדהות בשל שליית הנושא בעניינם, ובני כספי הציבור וכלומה. בפסק-דין אדוקטיבי שדחה את טענתו של תלמיד בדבר זכותו לגדל שיער כתב בית-המשפט: "[O]ur decision... reflects recognition of the inescapable fact that: neither the Constitution nor the federal judiciary it created were conceived to be keepers of the national conscience in every matter great and small. The regulations which impinge on our daily affairs are legion. Many of them are more intrusive and tenuous than the one involved here. The federal judiciary has urgent tasks to perform, and to be able to perform them we must recognize the physical impossibility that less than a thousand of us could ever enjoy a uniform concept of equal protection or due process on every American in every facet of his daily life." *Karr v. Schmidt* 460 F.2d 609, 618 (5th Cir. 1972).

בפסק-דין שעניינו כללים לגבי אורך השיער במקום הצבוי בהם שופט אחי: "Employer grooming codes requiring different hair lengths for men and women bear such a negligible relation to the purposes of Title VII that we cannot conclude they were a target of the Act." Judge Engel in *Barker v. Taff* (1977). *Broadcasting Co.* 549 F.2d 400, 401 (6th Cir. 1977). בשנת המלה של גישם שנידשו ללבוש גדים, בעור שהמבטיח חרישו לזוא בתליפות "Opponents of the Equal Rights amendment would be followed by extreme applications bordering on the ridiculous where no meaningful discrimination exists. The result reached by the majority opinion in the application of the state I can only regard as adding strength to that argument." Judge Pelt in dissent in *Carroll v. Talmun Federal Savings and Loan Assn. of Chicago* 604 F.2d 1028, 1037 (7th Cir. 1979).

לוחות על תדחה לדאות אותו כאוסף של רכיבים ותכונות נפרדים, ולראותו כשלמות הדיפטיית. משמע, לקבל את העובדה שחלק מהמאפייני הדיפטיים קשור אולי לתכונות שניתן לזאת ביתר כלליות, וחלק הוא פשוט מה שהוא אולי מקרי, שרירותי ומפטיה, או אולי מתנה, יפה ומיוחד. מה שאינו ניתן לשחזור הינו אינוברנטי לאהוב בריק באותה מידן שתכונותיו התינתו לשחזור ולהללה של האהוב הן אינוברטיות לו. *Let it be*, אמרת נוסבאום לפירסופית תבלתי-בלגאת שבתוכה, וגם לגוי. לכותבת מתרירה אותנו עם משפט חסימ תבא:

"Love, and be silent."

לאמה שאתרי כל זה, ייתכן שמילים אכן אינן מספיקות לתפוס את ייחודו של האהוב, והשתקף היא המוצא הדיך האפשרי אל מול הדיפטייותו.⁵⁴ לאהוב ולשמוק. נוסבאום ספק מציעה ספק מצות. היא דוחקת בנו להכיר בגבולותיה של השפה בהיאור ייחודו של הפרט, ולהימנע מן הפיתוי לכתוב עוד ועוד בניסיון להכניע את תביעה שתקינו ברייון שלעיל לכדי ייצוג מילולי נאמן ומפטיה.

ד. מבטו של המשפט: עניין נוף

כפי שראינו, מרתה נוסבאום ממפה את חוסר האפשרות לדאות את חוליה נואף את עצמנו ריק באמצעות פנייה לתכונות מופשטות ו"פנימיות", או להלופלו, רק דרך הפריטים הנפשיים, הדיפטיים וה"הינטיבטיים", המשפט אמון על צורה תרטיה תראשונה, תרות המשפט בנות-ימנו מצוידות בכלים המאפשרים למשפט לחוות דרך שגורה את תשיבותו של תכונות מופשטות וכלליות, כגון אמונתם הרתית של נמעני, מצפונם, תחושת שלום להתבטא, להאזין או לכתור משלה-די. לעומת זאת, תורות אלה חסרות כלים לזיהוי תשיבותם של מאפיינים גופניים, סמליים וחדי-פעמיים בהווייתם של נמעני המשפט. המהמור בכלים להכריע באילו מקרים ראוי להגן על מאפיינים המצויים במקורות המשפט של הפרט עם סביבתו נכר במיוחד כאשר המאפיין שבו מבקש הפרט להכיר אינו נתפס כקשור לתכונה אחרת, התחשבת פנימית או עמוקה יותר.

הצנתי היא שבפתיחות תיאורית משפטית לטיפול ברכיבים המצויים במקורות המשפט של העצמי עם סביבתו, על המשפט ליישם את תפיסת הפרט של נוסבאום על-ידי שימוש במספרות של מבטו של האהוב כאמצעי לזיהוי פריטי מציאות בהם המשפט לא מורגל לתובתו. התמודדותה של עצי האהוב מוצעת כאן כאופן של התכונות. השאלה "מה עשוי להיכנס לשדה-דיאטי של המבט האהוב", כפי שנוכחנו דרך תיכונה של נוסבאום, מאפשר למשפט לתכניס לשדה-הדיאטיה שלו פריטים שהוא מורגל בדרך-כלל להידיים משידה זה. עצי האהוב הם אופן תקירה ראוי במקרים שבהם נמעני המשפט מבקשים תכרה

54 משפט חסימ של נוסבאום גראת כמתוות למשפט חסימ בטרסקטוס לויטנשייט: "מה שאי אפשר לדבר עליו, על אודותיו יש לשתוק". ראו ל' ויטנשייטין מאמר לוגי פילוסופי (ע' צמח תרגם, 1994) משפט 7, בע' 81.

גידול זקן אינו מתחייב מבחינה פורמלית טפונה הנבנה וגישה דקדקת. זו הנבנה שאותה פקטיקית גופנית ממש עשויה לקבל משמעות מנוגדת בהכרח שונות.⁵⁸ בשנות השישים היה חזקן סמל של מודרניות, חופש והתרחס נגדו נהגים הנונגינים של ריסון ועידון "צדולי הפרא" שנגזר מייצר.⁵⁹ או כדוגמה נוספת, במערב התיכון האמריקאי שבו למדתי אין זה נהיה לראות גברים מגוללים את זקנם לקראת בוא תחורף כדי להגן על פניהם מפני הקור העז. (בפנים הראשונה שראיתי זקן כזה על פניו של חבר יהודי באוניברסיטה, שהוצגתי לדאוג מוגלה תנחתי בטעות שחזן זקן אפלי.)

פסק הדין מכיר בעובדה שמאמינים מוסויים של העצמי, בין אם נטווגם כטבעיים ובין כטימו רצוני ומודרני.⁶⁰ נקבלים משמעות חשיבות מכות מקומם במערכת סמלים בתחום נתונה. קול היה לביית-המשפט, ואולי אף מפתח,⁶¹ לזקנט דרך אחרת, ולזהות בנישול פריסקיות כגון גידול זקן כהצגות, בלתי-מהותיות ובלתי-חשובות.

1700 בעל אופי דומה מצוי בפסקדין אתר של בג"צ שעניינו הוחבה לתובש ניסוי ראש ומוטלת על הגברים הטוענים לפני בית-דין רבני. בג"צ 1912/97 ריש ב' מלוצנת הרבנות הראשית לישראל, פ"ד נב(5) 650 (למזן: ריש); כן ראו דוג"צ 107/99 ריש ב' מלוצנת הרבנות הראשית לישראל, הקדמל 583: בית-המשפט דחה את טענת העצומה, עזריהו, כי הודיעה לתובש בבית-הדין הרבני בניסוי ראש פגועת בתובש החת והמפולת שלו, בשל אחרתו וזאת, המשפט מנתחה את משמעותה של תובש כיתה בנבחה הישראלית העצמיות. ניתוח זה כולל המחלוקת בקראת המשמעות הרווחת בחברת הישראלית בענין זה בין חשופות דורנו לשופת ביניש הוא בענין ניתוח מצוי, שיכול לשמש דגם של יישום ראי של המהדרהוניה של סטריקת תבחיית. ריטעיניה וז מספקת כלים לקריאת משמעותם של סימנים ותפקודם התבחיית. ובכך היא עשויה לתועיל למשפט כאשר הוא נדרש לפרש את תפקודם של סימנים אלה, כמו בענין נרף ובענין ריש. לספ מבוא בתחום זה, ראו: R. Hodges & G. Kress Social Semiotics (New York, 1988).

58 דוסר (2003) U.S.A., R. Moss dir. "The Same River Twice" מתוך תוכנית תבדים בשתי עקרונות בתיים - בסוף שנות השבעים, בקיץ שבו חיו בקומנה בנרד קאיון, כשהם צורמים ולבלי-מוגילוחים רוב הזמן, ושוב בסוף שנות התשעים. אחד התבדים המראיינים מביט בסרט מלפני עשרים שנה ומעיר: "כאזתם ומנים לא היית צריך להסביר מדוע אתה מגדל זקן. ישאלו היתה מדוע להגילת." על המשמעות המשנתה של זקנים בתבחיית שונות, ראו: A Cultural History of Facial Hair: A Thousand Beards.

59 במסגרת הדקדקטית שלי, הנתחתו נישא זה בוחרתה, אני משתמשת במונח אחרת - auctors. מונח זה מקבל בתוכו את הדרישה-לעית סימן קטנות או טפונים של גופניות בייולגית לבין תבחיית הרצונית לעית סימן ולכסא מסר באמצעותו.

60 ראו התמקאות והשפטים, המבטלות את חשיבותה של תבחיית שענין מאפיינים ויצויים, בעודת 55 לעיל. בהמשפט בתנתי העולה, כאשר הם מתמקדים עם שאלות של חשיבות אפלי החרפטי, כגון זקן, עיצור או לבוש, נוטים לחפוש עיני לפאסיף הזה לזרמת של הפרט המשפטי. הביעתייית בחיפוש אחר עונן של היות אמיתיית בפסקי-דין אלה הנה לביעתייית שבעמדת המדינה בבניש גוף. היוכרו במקרה התיילת השוחרת שקליע את שיערה בצמחה ופוסדה בשל כך (לעיל הערה 6 והסקסט הנגלה לה). ביני-המשפט האמריקאי דחה את טענת התפלה המוציאה בנימוק שלא כל הנשים השונות קולעות זה שערן בצמח בצלה, ותינו למצוא אף נשים לבנות הנאצות סגנון שיצר מה. גישה דומה מציינת את בית-המשפט הישראלי היתה מובילה לאי-הכרה במשמעות חזקן לגבי תקיולת החזית, מכיוון שלא כל הגברים הדתיים הם בעלי זקן, וישנם אף גברים לא-דתיים המגוללים זקן.

חזקן באמצעות קטיגוריות הוות קיימות, כלומר באמצעות העצה לשאלה "מה הוא?": זה אינו זקן הנובע מחינתו איש דתי, טיעונו של גוף יצא נגד התייגון שלפניו אם אין חזקן ניתן לעיגון בקטיגוריות הוות ברורה, אין להגן עליה, לכן טען העותר כי ההבחנה בינו לבין אלה המגוללים את זקנם מסיבות דתיות אינה רלוונטית בהקשר הנידון, ובכך היא מהווה הבחנה מפלה. כדי להבחן אם אכן מדובר בהבחנה מפלה, ניגש בית-המשפט לבידור חשיבותו המשמעותי של חזקן אצל בני קהילות דתיות, וראוי להעמיק על האופן שבו ביסס פסק-הדין את ההכרה המשפטית בחשיבותו של חזקן לבני קהילות אלה. בית-המשפט עיין במסקנות ומצא כי חזקן אינו דרישה הלכתית מהייתם, בהחיינה מצווה דתית מן המניין (עובדה שלא היתה חזקן אינו דרישה הלכתית למסקנה כי יש להתייחס כביטול לחשיבותו בקורה השונה - לא הובילה את בית-המשפט למסקנה כי יש להתייחס כביטול לחשיבותו של חזקן לאדם דתי. משמע, אף-על-פי שאין מדובר בדרישה הלכתית, הכיר בית-המשפט בכך שכפריסקיות נותנת, חזקן מהווה פריט משמעותי במערכת הסמלים הנוגחה בתורה הדתית. בכך היה די ליבסוס המכורה בחשיבותו העקרונתית ולבריסק ער כמה ניתן. לאור החשיבות, להקנות לו הגנה.⁵⁷

משמאל בית-המשפט שהשאלה לא צריכה להיות שאלת קיומו או אי-קיומו של ציוני דתי, קיבל בית-המשפט להיעשה את טענתו של גוף כי התבונה בין דתיים ושאינם דתיים אינה התבונה הילולוניתית בהקשר זה. מרכז הכובד של הטענה עבר לשאלת המשמעות שיש לזקנים מבחינת בעלותם ולתפקודם ומקומם בויתם. העובדה שנודעת לזקן משמעות עצירה מבחינתם של בני הקהילה הדתית, משמעות שהיא תוצר של הנהגים מוסריים, היתה כנראה משקל בעיני בית-המשפט. השאלה ברבר משמעות חזקן לבעלי היא השאלה הנכונה. ואם זו השאלה הנכונה, אין להניח באופן אפריורי שזקנו של מי שאינו דתי הינו חסר משמעות מבחינתו; יש לשאול אותה שאלה ברבר המשמעות והתפקוד של חזקן גם כאשר לזקנו של העותר.

56 עניין נרף, לעיל הערה 11, בעל 460-461. במאמרו המרתם מבקש יובל לבנת לבקר את פסק-הדין מוויית של הנישה הקהילתית, ומטען כי בג"צ התייחס לשוני הפרטים - העותר החילוני והאחר הדתי והתוקן - כאילו הם נטויל הקשרים קהילתיים כלשהם. ראו י' לבנת "פירט וקהילות: תבחיית קהילות קומוניסטיאנית על בג"צ 205/94 מרד לענין השתייכות הקהילתית של בעל חזקן הדתי" קומוניסטיאנית על בג"צ 205/94 מרד לענין השתייכות הקהילתית של בעל חזקן הדתי ושל בעל חזקן קהילתי. ראו גם בעל 288. לדעתי, בקורה זו אינה מוצדקת. בית-המשפט הכיר בחשיבות חזקן לבני קהילות דתיות, והכירו ביטוח מתייחס מורכבת, והגישה לחשיבות הקשר הקהילתי. בג"צ לא ציפה, כאמור, להקלה הדתית לשטור עליה. הלקונה הנוגה לזכרה בצורה לאפשר נכבד הניתן לבני קהילה הדתית לשטור עליה, היא הבעיה הבחינות של חזקן במאפיין בעל משמעות מצדם הוות פריסקית נותנת. אין במחלוקת של עם לבנת בקורה נגד גישה תקיולתנות כשלצמחה, המהווה של מאמרו בהצגה גישה זו לשיח המשפטי הישראלי חשוכה בעיניי אולם גומה לי שהתפיסה שהתבאה בפסק-הדין חילמת במדה רבה את התפיסה הקהילתית, מכיוון שהיא מכירה באותם היבטים של עצמיות שאינם נופלים לגדרים של סיווגים רעיוניים מופשטים המקבלים את משמעותם כחלק מהקשר של הדין לסיבתו.

הודי של יצירת משמעות בינו לבין סביבתו. אין לומר שהמשמעות נוצרה אך ורק על-ידי, על-ידי מנעשה גדול והקץ ואי-יכולתו. גם אין לומר שהמשמעות נוצרה רק על-ידי סביבתו, דרך תגובתו וקבלתו, ודחייתה והפירוש שייחסה לקץ.⁶⁴

כך שבה בעת שנתקן נתפס כחלק מרמתו של העותר, זה האחרון לא התבקש להכניס עצמו לסדר של קטיגוריות וחות מוגדרת הישב שנסביר את הקץ. השופטים ייחסו חשיבות לכך שתוקן הוא חלק מהחומשת עצמתו, מן האופן שבו הוא וסביבתו תופסים אותו וכן תחומה שלילי והקץ. הוא לא היה הוא עצמו לאותן עניינים הרואות אותו כאדם קונקרטי. העניינים שעל בית-המשפט לאמץ כשיטה הן עניינים שבעיני האוהב, מכירות בעותר לאשורו, פאדם המושג והמטיים בו רק על-פי עקרונות ובאופן מופשט, ולא היו מסוגלים תברתי. לו היו השופטים מביטים בו רק על-פי עקרונות ובאופן מופשט, לא היו מסוגלים לזהות את טענתו כדבר חשיבות והקץ. אופן ההסתכלות ובאופן מופשט, של עניני האוהב שרתאפשר להם לזהות את חשיבותו של הקץ לעותר היא המתודולוגיה של עניני האוהב אותה ביססה גוסבאום. אלה העניינים שהמשפט נדרש לגייסן כביטוי על נמנעני במקרים כדוגמת עניני טורף.

באמור, המדינה טענה כי ההבחנה הראויה בהקשר זה היא בין אלה המגדלים וקץ משמעותם של הכרה דויד לבין אלה שוקם נעזו בהבחנה הדיונית ויאז או שביי – זו, וכוון עשה. במקובנה מצא בית-המשפט כי ההבחנה הדיונית היא זו שביי – "מגודלי וקץ שהקץ הפך לחלק מדמותם ומאורח חייהם, ושלוש ההחלטות חולפת רפגז בכבוד האדם שלהם, לבין בעלי וקץ אחרים, כגון מי שלשם ההחלטות חולפת רפגז מסמעי נוחות לפורק וקץ מוגדר חולו זה מקרוב לגורל וקץ."⁶⁵

לפי הכתבה זו, הן נוף והן בני הקהילה הדתית נכאים להגנה מפני גילוח וקנם כחלק מן תוכנה לכבוד-האדם.⁶⁶ ההבחנה שמופיע השופט מצא עריפה בעיני על זו שהנציעה

64 נועב לרך, גם העותר וגם סביבתו התבררתי נתונים בתוך מערכת סמיוטית, רפוטואר של מוגרמי, טעמים ואפשרויות בחורה שהם פורלים במסגרתו בין אם ירצו בכך ובין אם לאו. לכן, נועב, בעברת המשמעות שהעותר או סביבתו התבררתי מייחסים לקץ, יש לוקח הקשרים תרבותיים, אמטיוציות ומוכנים שכולם פועלים במסגרתם. ראו על כך בשקסס תגליות להערה 81 לחלק, כן ראו של דון הרצוג בהיעדרה של אפשרות לצאת אל מתוך למערכת המשפטיות הוותיקות, ו"פשוט קוסתופר": [Someone who whose hairstyle is simple doesn't escape making any symbolic claims, even if he wants to. Instead, he claims – depending on the local code – to be classically austere, athleticly disciplined, vigorously masculine, hardnosed, efficiency-minded, or whatever else. And he will effortlessly be read as pressing those claims, even if D. Herzog, who he doesn't intend to, even if he is oblivious to the code"]

65 דברי של השופט מצא בעיני נוף, לעיל הערה 11, בע' 463. השופטת פי שטרסברג-כהן ומשפטת צ' של העסטרף לוחות דעוה של השופט מצא בעיניית הערות משלהם.

66 לבנת מבקש את העבודה שבה המשפט העניין בשאלה של נדווח בטיחות, בגובה שיטת תוכניות "מתמקד באינדיבידואל ומתמקד לחקשים החברתיים, ומיסטוריים והתבררתיים של, תוך התבטות באיפסלה של אינדיבידואליות", לבנת, לעיל

הבה נעבור לחלק הבא של ההגמקה: כיצד ניתן, מבחינה משפטית, להצדיק את קטנו של העותר שאינו דתי? כאמור, במיעוטו בבני-צ' לא יכול היה עקיצא נוף לעגו את קטנו בהיותו בלשהי או בעיקרון כלשהו. זה לא היה וקץ המבטא אמונה דתית או חיים בתוך קהילה דתית, זה לא היה וקץ "חופי" או אף וקץ המעונו בשמעי בריאות (למשל בשל סיבות רפואיות) תמונעות גילוח תכופן.⁶⁷ או בעממים מעשיים אחרים כלשהם (כגון שמירה על חום תפנים, כדוגמת המעריב הדיכיון לעיל), זה וקץ שלא וקץ לייצגו בקלות באמצעות שפה או להסבירו תוך שימוש בעניינים קטיגוריים (כדיון כפי שאצל גוסבאום, המאפיינים המייחתיים של האהוב אינם ניתנים להצדקה, לעיגון בתכונות תרופיות או להפשטה, אילו אימץ בית-המשפט את ההיעיון המשפטי תמר אחר אפשרות ההכללה וההיעיון בשפה, ויהי עילוי לחפש אחר הקטיגוריה שבאמצעותה היה אפשר להצדיק את וקטו של העותר, אבל בית-המשפט בתר בדרך אחרת, המבטאת תכרה בכך שישנם רכיבים בהווייתם של נמנעי המשפט שגם אם אינם ניתנים לייצוג מילולי (דבר המלווה תנאי להצדקתם העקרונית), מולילאים תפקיד בחייהם. כמו עיניי האוהב אבל גוסבאום, זוהו בית-המשפט כי לפרות היעדר ההצדקה הברורה, למרות שהקץ אינו ניתן לפענות פשוט של מה שיעמוד מאחוריו, נהפך והקץ מבחינתו של העותר –

"לחלק בלהי נפרד לא רק מדמותו אלא גם מהווייתו. מבחינה זו אין כל תכלית בין מי שמגדל את וקטו משמעים הכרוכים באמונתו הדתית לבין מי שעושה כן משמעים אחרים. בין שהוא אדם דתי ובין שהוא חילוני, כרבות חלמים תופך הקץ לחלק מהמו, כך הוא נתפס בעיני עצמו וכך גם בעיני הכריות."⁶⁸

בהתבה בין "דמותו" ל"הווייתו" של העותר פסק-דודין מבטא תבנה של יחסי תכיוון הודדי שביי עולמו של הפרט כפי שהוא תורה עולם זה (הווייתו) לבין האופן שבו הוא נראה בעיני אחרים (דמותו). השינויים תלויים זה בה ונוצרים אהודי, העובדה שקטנו של נוף נתפס בעיני חבריית כחלק בלהי-נפרד ממי שהוא נעשה חלק מן הסיבה לכך שתוקן תשוב לוי-צמנו. טענתו של העותר היא אומנם טענתו של פרט, של אינדיבידואל, אבל זה פרט שעולמו מכוון גם דרך התייחסויות-הגומלין (האינטראקציות) שלו עם סביבתו והאופן שבו סביבה זו מבינה ותופסת אותו. הוא אינו אי כודד, ישות נפרדת ואוטונומית לחלוטין. טענתו של העותר בדבר הצורך להישאר עם הקץ נובעת מהיותו יצור חברתי, איש בין אשיים, בעל מולדת ותפקיד חברתי. הקץ מקבל משמעות בעיני העותר בתוך מעין מחול

62 לפסק-דודין העוסקים בטענתם של מויסקים אמריקאים-אפריקאיים שכללי תגליות במקום העבודה נוגעים בהפליה, מכיוון שהם מטיילים ושל לא-פרופרציונלי על שהורים, שעורם בדרך-כלל רגיש ואינו עומד בגילוח יומיומי, ראו: *Smith v. Delta Airlines, Inc.* 486 F.2d 512 (5th Cir. 1973); *BEOC v. Greyhound Lines* 635 F.2d 847, 854 A.2d 847, 188 (3d Cir. 1980). ראו: *Kennedy v. District of Columbia* 654 A.2d 847, 854-855 (1995).

63 גידול וקץ לבצע ביצות עור הקשורות לגילוח.

64 חוות-דעתו של השופט מצא בעיני נוף, לעיל הערה 11, בע' 467, כן ראו דבריו של השופט סגל "כשם שאין להעמיד אדם שומר מצוות בניסיון להטיר את וקטו (אפילו בדרך שלדעת הרבה מוסקים אין בה איסור), כך אין להעמיד בניסיון כוח את האדם שוקטו הוא לטעמו 'חודרת פגיל', (התפניות חושמטו), ראו בע' 464-465.

לגשת אליהם.⁶⁷ למשל, השופט מצא מידע חשיבות לעובדה כי העותר היה בעל זקן במשך לשאר שנים קודם לעתורה, ספק אם אמת מידה זו, לפיה רק מאפיין אישי הויק זוכה בהכרה משפטית, הוא אמת מידה החלטה בכל מקרה והקשר, לעיתים, גם מאפיינים שהפרם אומץ זה מקורב היו ראויים לזגנה, לשם המחשת נבעיה, לעיתים, גם מאפיינים שאין להכיר בוכרו של עולה חדש לעברת את שמו בשל כך שהוא מבקש הכרה משפטית במאפיין אישי חש, שלא היה נחלתו במשך עשרות שנים? מה שנואה הכרה משפטית לעיתים תחשבת חזק, עמוקה ומרוששת, הואה להכרה, העולה החדש עשוי לטעון שהעברת מקורב אותו לשורשי ההיסטוריים והלאומיים, ולכן דווקא השם הגלוי שהיה שמו כל הוי הוא בעיניו השם הארצי במהותו.

נוסף על כך, השופט מצא מבחינ את חוקן של העותר מוקדם שנהגה ל"כניסו אופנתי ארצי", גם אם זו נראית לי הנונה נכונה עקרונית, הרי שהמשמלה של "ישום תהנתה חזאת הלכה למעשה הינה מורכבת, שינוי שמתחיל כניסוי או כגומחה מתברר לעיתים בדיעבד כחלק מכוון של תהליך שינוי יותר בהווייתו של הפטי, התחושה שלנו באשר לעצמיותו מכוננת ומתגבשות לעיתים דרך השינוי החיצוני ובאמצעותו, ולא מתוך מה שנותרו בפנינו ועקרוני במקורו. בחינת כל מקרה במקרה באשרי מאפשרת שימוש באידיאציות חיצוניות שיעורו לנו להחליט ברוב שאלת המשמעות והחשיבות של המאפיין העומד לדין לבעלי. בעניין נוף הציג השופט מצא מענה פורדורלי מצוי, שיעור להמקד בעליל חוקן שדקנם בשמעויות להם, על-ידי קביעה בתקנות "כי הפסקת ערכה מיוחדת מוונת בכך שבעל חוקן יהומם על הצמדת כי חוקן הינו חלק מפרטו ומאורח חייו, וכי אין בנוותו לגלות, אך אם יסיר את קינו יחזיר את הערכה המיוחדת כנגד הספקתה של ערכה סטנדרטית".⁶⁸

שאלה נוספת הנוגעת פותרת לאתר פסקדין זה היא אם יהיה בית-המשפט כרוך להכיר בהשכותם של רכיבים המצויים במקורות ההשקה של העצמי גם כאשר היה מדובר ברכיבים פחות מקובלים ונפוצים. לא קשה להזהרות עם עולמו של גבר בעל זקן, אבל רוב המקרים שבהם מגיעים שאלות בעניינים של לבוש או שיער לבית-המשפט מובאים על-ידי בני קבוצות מודרניות, בעקבות תגובות בלתי-סובלניות כלפי מאפיינים החיצוניים, האתגר שיוצב לפני השופטים, להות את השיבות של המאפיין האישי לנעץ המשפטי, יהיה גדול יותר במקרים שבעניינים, למשל, מאפיין של מוצט אתני, או לבוש המייצג מודר שאינו נומא את מינו תבילוגי של הולובש.⁶⁹ זו נקודה חשובה, אולם אין בה כדי לבטל את

67 דומני שזו גם דרך הנגזרת מגישתה של גוסבאום כי תפיסה קוהרנטית של הקיום האנושי אינה אפשרית רק במוחית שיה אוניוורסלי, דורשת הבנתה במאפיינים הקונקרטיים של מצב חינוך, כחלק מהשדה. ראו גוסבאום ריצ הארבה, לעיל הערה 14, בע' 37.
 68 עניין נוף, לעיל הערה 11, בע' 464, לטענת הנגד של אפשרות ההתוות משיב השופט שכבר בתסיד הקיים יש חשש תחתיות, שהרי אלה התחמים על הצדחה שיום מגדלים את זקנם מטעם דת אינם חוששים לכל יראה חיצונית לגבי אורח חיים חרות, והמדינה מסתמכת על הצעותיהם לבדים.

69 לבנת רופו גם הוא לביעתיית שבקורה זו בביקורתו על השימוש בשמות נטולת המגדר של בית-המשפט (ומדבר על וכותו של "איים", ולא על וכותו של "גברי" לגדר זקן), ראו לבנת, לעיל הערה 57, בע' 234, הערה 40.

המדויגה, גם אם אינה, כשלעצמה, נטולת בעיות. זו הכנתה עריפה מכיוון שהיא מכוונת לבישמעותו של המאפיין הקונקרטי במהותו של הפטי הנציב לפני בית-המשפט, אך, על המבחן המשפטי לשאל על-אודת ההשכות והמשמעות של המאפיין האישי מכוונתו של הטרייבוקט; על המשפט לשאל על כמה המאפיין שהפרם מבקש להגן עליו בבית-המשפט (קנו, שמו, סגנון שער, לרשיז השוב לו כחלק ממוותו החייתו. זו כמובן שאלה שלצידה תן קשיים עקרוניים ותן קשיים ראייתיים; אבל זה עקרון הנידוד ההולם מקיים דוגמה עניין נקי, המשפורה שהעניתי כאן באמצעות חיבורה של מודה גוסבאום, המשפורה של עיניים אהבות ומסוגלות לחוות את המאפיינים המייחזים את הפטי, שלעדיהם היא כבר אינו הוא", משקפת את מהותו של המבחן הציני.

האתגר של עיצוב מבנה שיכודו בין מאפיינים אישיים שריאוי שהמשפט יגן עליהם לבין כאלה שאין מקום שהמשפט ייחלץ להגנתם הוא ללא ספק אתגר נכבד. התי סוג הנושאים שגדמה כי התקדמות פותרת של החלכה בהם במקרה אחד לאחר היא הדרך הטובה ביותר

הערה 57, בע' 234) צמדת היא שגם אם יש מקום עקרוני לביקורת כזו כלפי שיה תוכניות, הרי שבמקרה נתון, ובמיוחד באשר לזכות לכבוד שבה בענין את פסקדין, הויק-גמדינת מקום הקשורים בתרשים, היסטוריים ותדמיתיים. השאלה אילו עניינים גופלים לגדר כבוד-האדם משתנה מחברה לחברה ומסוג ומסוג. לא רק שביית-המשפט מכיר בתוכניותו של חוקן לבן והחילתו חודת כחלק מבור-האדם של האדם הודו, אלא שייחבו אף שהכרתו בחשיבות חוקן לאורה ישראל יהיה שאנו שומר בשורת היתה גם היא נטויה בהות הישראלית והקשי של ההיסטוריה התבות והחיות המשותפת של העולה המגל בכבוד-האדם בגלל ההיסטוריה הישראלית שביית-המשפט ראה את קנו של נוף כעניין חלקל בכבוד-האדם ונאלץ להבא את האפשרות של גילוח זקניהם של יהודים בפומבי ובכפיות, כאקט משפיל של אנטומיקה באירופה. אף לגלוח את קנו, באקרה זו לא נודנה במפורש בפסקדין, אבל היא נראית לי כאפשרות סבירה ביותר, להסביר ולהצדיק את קנם אינה צריכה להפליא חזנה בעלי משמעות שניתה "קטיגוריה" משונה בהתאם להקשר החובות והחברתי. העובדה שלבעל חוקן הודיים היה שאינו דתי לישור על קנו. בשלל הורבים אמר עוד כי "יתכן שהזכות לכבוד, להחביל, למשל, מן הזכות לשוויון, פתחה זיה לפטור אחרון מן הצורך להכניס את הטרייבוקט, ראשית-לכל, לתוך סד של הגדרת ברורה של חותו, ורק אחרי שהגדרנו מי הוא מבוניה משפטית, לשקול את טענתו. בכל שאלה של שוויון, במסגרת ניתן לבדוק את קיומה של הפליה, יש לסווג ביחס למי עשוייה הפליה להתקיים. עניין זה מחייב את השיען להפליה להכניס עצמו לגדרי חזות משפטית כלשתי, למשל, אם פלוגי טוען כי הופלה מומת נטייתו המינית, על המשפט לבד אם היה זוכה ביחס שונה לו היה בעל נטייה מינית אחרת כך, פלוגי חייב ראשית-לכל להגדיר במפורש את נטייתו אליה כדי שהיה אפשר להשוות אותה לנטייה המינית האחרת, של הקבוצה שביניה מובנה מופלה של תוצרן הזה סיווג תחת קטיגוריה אחת ברורה מסך כאשר המשלה מובנה מופלה של כבוד-האדם. במובן זה, השאלה מנומחת אומנם בשפה של נכוחות, אבל עיצובה של הזכות הוא בעל פוטנציאל להיות פתח סגור ופורמלי יותר מענין בהקשרים תרבותיים. עוד על הפוטנציאל השמן בהמשגה דרך הזכות לכבוד, להבדיל מן הזכות לשוויון, ראו אלקמי "יש סקס אתר"; עבידה האינס בין חדת כבוד (consent), שוויון, וכבוד חסותל של האדם (dignity), והצעה להקסק חודשה ברורה ערך כבוד האדם" יפורסם במשפט וממשל, תשנ"ה.

רוצה להיות מסתבר כרחוב הישראלי העכשווי כ"מתנהלת" לפני שנים מספר עברתי לצד אדם שתכשב כפה סרוגה, אבל שחררה, כלומר ניפח שלא התאזמה לזוג הכיפה הסרוגה של גוש אמנים ולא לזוג כיפת המשי השחורה, הנודדת יותר. האם היינו שוללים מאדם כזה את האפשרות להוביש כיפה סרוגה שחורה אילו התקשה (וסביר שהיה מתקשה, או לפחות מסרב) להגדיר באופן מובנה את הקשיגוריה החדשה שאלה הוא משרוץ? האם היינו מבקשים מאדם זה להחליט מה הוא באורך הוא? של הכיפה שלו יש כדי לצייר את הנהגות שלו בדבר היכולת לפענח כל אדם בנקל, ולהצטנב נעט לפני השיפוט המתיר בדבר זהותו.

התקן הזה הוא המקרה הקל. זה התקן שרד לו בנימינים המרוחקות, הנלתי-מתעצבנות והבלתי-מצוירות, שיש לזן נכונות ויכולת להבחין רק במה שניתן לפענח מחיר. לכן, התקן הדתי הוא המקרה הפחות מצויץ ומאוגר מבחינת התאוריה של המשפט. התקן זהילוני מדגים כי העיניים המורגלות הולידו הכללי מן הפרטי איך מספקות לעיתים, התולדות הוא המקרה הדרוש הכתמה בפרט בניסבותיו הקונקריות וברי-תפארות של סיפור אישי: בימי מלחמת המפרץ הראשונה עברתי בתנוה צילום בתל-אביב. יום אחד, בערתי מאחורי הדלפק נכנס לזנות אדם, עמד מולי, והיך חיוך רחב. לאחר כמה שניות של מבוהה כמעט בלתי-נמלטת, הוא הדהה, בפנים נפולות המפסאות עלבון ואכזבה. המתור לי שלפני עומד חבר קרוב, שאני מכירה שנים רבות. מאז הכרתיה היה עם זקן, והיסבה שלא זהיתי אותו היא כי הוא גילה את זקנו מותם האיום הכימי. ההבדל ברמות היה, למרות היכרותו הקרובה, גדול מכדי לאפשר לי להזהר.⁷⁴

אכן, בעניינים של בעלי חקנים במלחמת המפרץ לא היה מדובר באיסור פורמלי על הפרט מפני גידול זקן, כי אם נכפי הכתמה השופטת שטרסברג-כהן בהצטרפת לפסק-הדין במצב מינוני הדבר יותר, שבו הפרט "ירדש לשלם בעד המטבת והיקרה יותר על-מנת לשמור על זקנו אם מטבה זו לא תמופק על-ידי המדינה, ככל זכות, גם ההנהגה על

מסמלות" כובעים בראש: על כיסויי ראש בארץ-ישראל ועל מה שמותהם (תשי"ח) 92, כן ראו א' לוי "איסור זקני" ההודים (1998) 40.

74 דבר אתר ששוחזר עמו על פסק-דין סיפר לי שטרסברג-כהן שבו שירת, בעל זקן זה שנים, ויש מושפל עקב הצורך להפציץ לפני פקודים רמתיים ללא חזקן. דוגמה אחרת לקשר בין זקן ללכוד מצויה בעוסק האוטובטי של התקשרות האמריקאית וזקן של פול קאסר, ובתוכנית של שירותי תכנותן הולשאים להוציא לפועל מביצע שבו ילדו את זקנו; The symbol has replaced the man and his political reality. The CIA plot – most absurd and expensive and ludicrous example of his copious acknowledged before Congress – to deprive the Cuban leader of his copious beard through a chemical introduced in his cigars or some other equally outlandish device. A costly and delicate assignment in which an agent would risk years in prison or even his own life. The premise was that longer have any Fidel Castro would become politically impotent... He would no longer have any authority or prestige – in other words, he would become a stage comedian in a E. Desroses לא.gag, the laughing stock of his Cuban and third world audience" "Will You Ever Shave Your Beard?" On Signs (Baltimore, Md. Blonsky Jr., 1985) 12-13.

הדרך הנכונה שבה הולך פסק-הדין במקרה זה, גם אם זה מקרה קל יותר מהמקרה שבו, לדוגמה, תעזור אשה לבקש הגנה מפני הצורך למרוש את זקנה, יש לקנות שהתגדילן שהתחזות בפסקה הזאת יתנה את בית-המשפט בכרערתו במקרים שבהם יהיה לו קשה יותר לקבוע לעצמו את אותם עיני קרות-הכתמה והגישות-פריטים בביטוי על הפרט המשפטי.

ונוסף על כך, יש לשים לב שאותו היגיון הנולקי, למשל, על זכותם של סרגיסטריים ללבוש בגדים שאינם תואמים את מינה הביולוגי היה, במובן מסוים, מנת-חלק של גוף במגעיו עם המדינה, ההצטייה שלצית התבקש גוף לחתום בבואו לחתום עליונות עיריות המגן תחת עין "סופס-זמכר" של זקנו. הציפייה שותקן של גוף יהיה ניתן להסבר פרוך ולהצדקה מתבקלת על חרצת הינה ציפייה פשטנית, לפיה הפרטים הכתמה מתחללים לפנינו כשות ניהגים לסייגו בנקל. זו השקפה שנדאית אמפירית גרידא, אבל פעולתה היא גם גורמטיבית: זוהי דרך העולם השבעיר, ואת מי שאינו מתיישר עם הכלל המובן מאליה יהיה יש לסייג. אנשים מתחללים בעולם כשות מסומנים בתוויות קלות לקריאה, וכך צריך להיזהר. כשם שגבר בראה (וצריך להיזאר) גבר, ואל לו לששש את אפשרות הפעולה והתורה של מינו, כך, בעל זקן – משמע דתי, ומי שאינו דתי, אל לו להתעקש לכבל לו את הסדר החזתי הנות עם זקן נטול-הצדקה.

אבל (ולמרות המהלך) לפרטים במכתב מופיעים מורכבים הרבה יותר, מכיוון שהאיסורים שלהם מורכבים הרבה יותר. זאת, נזכר, בניגוד לגישתו של אפלטון, המניחה אפשרות לסייג כל אחד לפי המהיות הטביות של נפשו. עובדה זו אכן מסכנת את האפשרות שלנו לפענח את האחר בנקל נטייה טבעית שהיא חלק מהצורך שלנו להתמצא בעולם, אבל, כפי שהדגימה נוסבאום, זוהי מורכבות מוחיבת המציאות: הניסיון שלנו לפשט את מלאכת הפענוח של האנשים סביבנו בכך שניצניק תכדה משפטיה רק זקן שאנחנו מסוגלים לזהות ולהסביר בקלות, הוא ניסיון עקב.⁷⁵ מגמה כזו תוליד לא רק שיממון חזותי, אלא שיטת משפט שאינה מספקת מענה לחיזיותם של נמצעיה על כל דוכרי תקיים שלהם.

הפוליטיקה של כיפות בישראל הנוגים נקודה זו, בתוכה הישראליה אתנו אמורים על סיווג מוזר של תשתיות קבוצתית לפי כיסוי ראש.⁷⁶ מה עושה מי שמרשיש שהוא משתייך מבחינה אמונית לתחבש תכפה מסרוגה, אבל מתחבש בעלות "שאהמלינות" וראינו הפוליטיקה של כיפות בישראל הנוגים נקודה זו, בתוכה הישראליה אתנו אמורים על סיווג מוזר של תשתיות קבוצתית לפי כיסוי ראש.⁷⁶ מה עושה מי שמרשיש שהוא משתייך מבחינה אמונית לתחבש תכפה מסרוגה, אבל מתחבש בעלות "שאהמלינות" וראינו הפוליטיקה של כיפות בישראל הנוגים נקודה זו, בתוכה הישראליה אתנו אמורים על סיווג מוזר של תשתיות קבוצתית לפי כיסוי ראש.⁷⁶ מה עושה מי שמרשיש שהוא משתייך מבחינה אמונית לתחבש תכפה מסרוגה, אבל מתחבש בעלות "שאהמלינות" וראינו

70 לסקירת חיסורית של שיער פנים אצל גברים ראו: Peterkin "The Feminine Beard", R. Whiteaker "Women with Facial Hair" 22, at p. 97. פורסם באחר: *Source*, <http://www.source.elsevier.com/issue/22> (2000).

71 על הצורך שלנו לשפוט את המציאות מבחינת ראו אצל א' רייכמן "שישפט, פרות ואמנותיה: בין השעיר השופט להשעיר" ערך פיאטי; הלויין "מספרות והימים הציבוריים (מי קי נוסבאום עורכה, מי שקדתיקוב תרומ, 166-165).

72 הנוסבאום מצביעה על האופן שבו הפנייה לכתיבה על דברים כמו אותה או התכונות החוץ-פנימיות של העצמי היא פנייה לניסיון פנימי מוזר, לצינים מוזר מדי, המוגר להשתוות ולהתמנה, שהם לעיתים מה שגורש אל מול מושהא מבינינו. ראו נוסבאום "ראתה והפרטי", לעיל הערה 9, בעמ' 321.

73 ראו ר' ארינון "מעניין פריס לסמל ציבורי: על הכיפות שעל ראשי היהודים ועל מה שהן

תוצרונים, פריטיקולריים ומקריים: לפי הנחה זו, מכיוון שהפנימייות עולה במשיבות על התוצרונות, ראוי לכווין בחשיבותה של התוצרונות רק אם היא מייצגת נאמנה את אותה פנימייות. כלומר, בכיר במאפייני התוצרונות רק אם אנתנו מסוגלים להרכיב סיפור שלפיו המאפייני התוצרונות נגזר מאורשותי מהות פנימית ומסוכר על-ידיה. כך, אילו התקבלה טענת המלכות, היה עלינו להסיק שלא נמצא לו ציגון בוחות "פנימיית" כלשהי (כמו אמורה דהתי) והנו חסר חשיבות, ולכן נזיה. על כך היתה אומרת גוסבאום כי הטנגון הוא בעל כוח מבוטן באשר לחובו, וכי לא ניתן למתוח קו הפרדה חד בין השנייה גם אם לעיתים - ואין לה אף לי ויכות עם הקוחה זו - הפרדה כזאת עשויה לשרת אותנו ככלי ניתוחי, ואם צנייה של גוסבאום הוא בהפרדה הבעייתית היא בין מה שניתן לכנות סנגון ותוכן של עצמיות. שבריון שלי המפרדה הבעייתית היא בין מה שניתן לכנות סנגון ותוכן של עצמיות. תיקמה התוצרונות שלנו היא חלק בלתי-זפוד מצמצומה. לא ניתן, טוענת גוסבאום, לחשוב על אדם מסוים (להבדיל מפעל נאדם כשאלה כללית) דרך קטיגוריות עקרוניות גרידא. מהיה זו פעולה חסרת משמעות. אין כבישים עוקפי-זקנה, שמות או לבשו ומיליקים בדרך מחירה אל "מהותו העקרונית" של הוולת. דרכי הנגשה והחידות שלנו אליו הן דרך הנגה, ומנגה, הפרטים הקונקרטיים - דרך נקודות ההשקה שלו עמוג. לפי גוסבאום, השיטה הפוליטית התועבת הכללות סטנדרטיות, הנרונות לטיוג מדייק (ועל-כן גם לביטוי בשפה) מתעלמת מהיבטים חשובים של עצמיותו של האדם. מוסרם של בקלות להסב עקרונות ולציג דרך קטיגוריות כלליות. בדומה לכך, להיבטים חשובים של עצמיותו אין עונן ומין בשפה, ולכן המדינה נוטה לטפל אותם. ביטול זה הוא התפרך הבעיית: עוליו אני מצביעה כאן.

אין זה משכנע לומר שהקו של הרחיים הוא בבחינת נוהג קהילתי, ולכן ראוי להגנה יורט מוקנו של העושה, שהוא לכאורה עניין פרטי. ההבחנה בין קהילתי לפרטי מורכבת הרבה יותר, מכיוון שהרחיים תלויים וכרוכים זה בזה. גם עקיבא נוף הוא איש בין אנשים. גם לו, כמו להרחיים בעלי הקו, יש דמות, וגם לקנו יש משמעות מבחינתו. ובהשלמה, למרות היותם של הרחיים בעלי הקו חלק מהקהילה, הם גם פרטים. חלק מקהל - כן, ובמיוחד רבים, כמו כולנו, אישיותם והיחידים מצוצבת בתוך קהלים ותלוייה בה. חלק מקהל - אבל עדיין גם פרטים.⁷⁷ אין חלק שהקו אכן מקבל משמעות מצד הוולת חלק

77

מוציגו ונגמנו באופן (Bauman) מעיר כי בעולם כדורמינו לא ניתן לדבר על סיטואציה שבה אנחנו שייכים לקבוצה תמוגה. כולנו שייכים לכמה וכמה תתי-קהילות, ואנחנו שייכים אליהן תמיד רק באופן חלקי. מידה מסוימת של זרות נותרת תמיד. שנתנו היא כי העושה קבושר חלקי אתנו מפע דים ויא-היא המבונות אירווריואליות. טענה כי מתקשרת לעניין שמהלה גוסבאום פופר נובאת לי לרונסית אאר להקשר היינו הנוכחי. בהיבט זהות החלקית המדינית, ממשך באופן, נמשל לשוח את השלמות האבדור של העולם, אותה שלמות שהתחייכות הקהילתית כבר אינה מסוגלת לספק, מושל על הצענה. נשל זה, מהה באופן, הוא לרוב משקל ואינו מביטח ביישוח, אבל, לטענת, זהו נשל המחיות חלק מעולמם של נמצעי המשפט בתקומנו, ולפיכך על המשפט לפתח כלים לחותו לתבוי.

"[The mode of being a stranger] is experienced, to a varying degree, by all and every member of contemporary society with its extreme division of labour and separation of functionally separated spheres... [The individual is a 'displaced

חוכות לכבוד אינה מוחלטת, אלא מקבלת את משקלה היאוי אל מול שיקולים מחדשים. איני טוענת כי יש להגן על זכותו של אדם לקנו בלא שקיבלת שיקולים כגון הנשל על קופת הציבור; טענה היא שרין אם יש למדינה ובין אם אין למדינה משאבים למימון מסכות גו לבל המוקצנים, היה שההבחנה דת/לא-דתי אינה ההבחנה הילדונשית לשאלה מן ראי לקבל את ערכת המגן היקרה מקופת הציבור.⁷⁵ במקומה ההבחנה הישואת משעמלים על האופן שבו זיהה בית-המשפט את חשיבותו של הקו לעותר ועל האתגורים שעמדו לפני בית-המשפט במקרים דומים בעתה, אדון בהיבט מכריע נוסף של העדרה. והוא הקטגוריות שבאמצעותן אנו נרונם להבין מאפיינים תוצרונות אלה כוללות סיווגים כגון טבעי/מלאכותי, קבוע/בר-שינוי, חשוכ/נומחה.

המדינה טענה כי יש להבחין בין אלה המוגדלים וכן מטעמי אחרים. אבל הטעמים האחרים שמנחה המדינה היו רק טעמים שעניינם יעשיות אחרים. או "לשם נוי או מטעמי נוחות"⁷⁶ כלומר, המדינה הציעה זיכרונותיה שלפיה כל וכן שאנו רתי והנו לכאורה וכן נזיה. מכיוון שהוא עניין של נחמה אישית או אופנה חולפת.

ייכונמיה כון מתבססת על התנחות הדורות בתרבות המערב, כפי שהוכרתי במתחה, בדבר ההיררכיה בין פנים לחוץ, נפש וגוף ותוכן ועורה. התנחות נאלה מושרשות במחשבתו וברואו לנו נכונות אינטואיטיביות, ולכן השוב לבחון אותן בזהירות. הצגתו של כל מי שמגדל וכן מסיבות שאינו דת (או טעמים אחרים הניתנים להכללה ולציג, כיוון בעיות עור או מהאה תברחית) כמו שניתן לצפות ממנו להיפוד מוקנו כן-לילה ללא קושי, מכיוון שזה עניין של נחמה, טעם או נוחות, היא תצנה פשוטית, המבוססת על הנחות בעייתיות באשר לטיבן וחשיבותן של פריטיקות גופניות ויצרונות. אנוה שתיים מהן, הנחה הבעייתית הז'אשנת היא שהפרט הוא בעיקרו פנימית מופשטת, וכי פנימיות זו נרונה להפרדה מוגפונותו וחיצוניותו, ועולה בחשיבותה על זו האחרונה. ההנחה הבעייתית השנייה היא הנחה שאדם קם בכוקר ויש לו יכולת להפציא את עצמו מחדש באופן תופשי ואוטונומי, נשל קשר לבינופיה שלו, להרגילם שלו ולסוכבתו התברחית. אדון בקצרה בבעייתיות הטמונה בהנחות אלה.

באשר להנחה הז'אשנת, כי תכריים שאנו רגילים לדבר עליהם כעל ומופשטים גיננמים והפודה ועולים בהחשיבותם על הדכריים שאנו חושבים עליהם כעל

75

ואו ריונו של השופט נמצא בעניין זה. עניין נוהג לעיל הערה 11, בעי 463-464. אין ספק, כפי שמעיר השופט של, כי הערת המסיום הזה יכול היה להישות לצעמו לשלם את מהורה של מסכת תגז ולקחה יחד (שב, בעי 464). הקו של עקיבא נוף אינו אתר דוחה של עויל או מצוקה תודנית (ניתן אכן לזקק את פסק-הדין הזיתו חלק משרות של פסיקות בעניין כבול-דאדם בעניינם כוביווליה וביעלמה של הקבוצה המגמבית, המבוססת בתרנית וכלכלית, אך משינת פסק-הדין, ובעקבותיו קולות התיקורת כלפיו, ראי להעכב עליו ולשחן בדבר נכונות הנחמה שיצאה מתחת ידיו של בית-המשפט - המוצאת דרך להכיר בתשיבות המאפיינים של הנמצע גם כאשר אלה אינם ניתנים לציגון בקטיגוריה כללית כלשהי.

76 שם, בעי 466.

בעלי זקן במשך דורות; חזובה שבקרב קהילות מסוימות זקן הוא חלק בלתי-נפרד מן האופן שבו מנובלת גבריות, גם אלה אינן מקילות. כפי שציטטתי לעיל,⁷⁹ נראה שמשמעות אלה מילאה תפקיד באפשרות של ברי-המשפט להכיר בתשיבותו של הזקן תחת למרות העדרה שהוא אינו מצווה הלכתית.

ובאשר להנהגה השנייה, כי נקנים ורכיבים אחרים המצויים במקורות המשקה של העצמה שאינם מעוגגים בוצדקה עקרונית הם בהגדרה עניין של גחמה, הרי שלא כך אנו מנהלים, מספרים, נושאים שם ומרכיבים.⁸⁰ הדישה המובלעת בפתחה שהציעה המדינה, כי יש להגן רק על זקנים המבוססים על הצדקות ברורות כגון אמונה דתית, מנחה שמאמינים הזקנים שאינם מעוגגים במניע ברור ומנוסח היטב הם עניין של טעם חלקי, שרירותי, שאינו מיוגן בהקשר של משמעות או בערכים. אבל גם השטח וההיחוד האישי ביותר נעדר בתוך הקשר של משמעות תרבותית. התמורה שלנו, למשל, מוגדרת תמיד לא רק על-ידי הוראותינו לטפח, אלא גם על-ידי מערכת בלתי-נראית של קונבנציות אסתטיות ואידאולוגיות. בחזרת המספור שלנו, והמשמעות שהיא מקבלת,⁸¹ נעשית תמיד, בין אם ניצל ובין אם לאו, בתוך רפרואר קיים של מספור אפסידות. זהו בחירה שלנו, אבל לא לחלוטין שלנו, קוראים וקוראות בני דור מסוים יתרה עם התווית של תכונותיו ושלי כשאנו מסתכלות על תמונות של עצמנו משנות השמונים ומשמונים ארץ לא נראינו אז לעצמנו מגוונות כפי שאנו נראות לעצמנו כיום בתמונות אלה: עם השיער הנפות, כריות הריפוד בתפיים והתחליות על הקרסילים. בעת התמונות הדברים לא ידעו קורבנות אופנה, כן, רצינו להיראות אופנתית, אבל השיער הנפת נראה לנו יפה: יפה בגאמה, מתאים לפנים שלי, לטעם שלי. הוונמה הזאת מובאת כאן כדי להבהיר שההקשר המכריח, המקופח ושפת הברזים, השיער או השמורת המקבילים לעצבים את הכוליות שאנו חווים ככחירות הכי אישיות, דוגמה נוספת: הורים רבים של בוררים ליליהם שם מתוך תחושה שזה השם הטוב והמתאים, העומד באגרו המסורב של להיות לא נפוץ מדי אבל לא נורד לאור, לבטח את היחוד של כוונתם, ועם זאת לחזור על בעל משמעות נאה בשפתם. ואם, כעבור כמה שנים, הם נוכחים לאכזבתם שהילד שלהם נמצא בגן או בכיתה יחד עם עוד שלשה "הונות", או לצד ארבעה "זנים", השטם שלנו בשמורת יפים ומצולחים נהווה כאשיר, אבל הוא תמיד כסאיל מצוי באוויר, בארץ רוח של

79 ראו הערה 66 לעיל.

80 אני מסכימה עם לנגט כי בהתיאור של השופט מצא, שלפיו הזקן הוא עניין של המשמח רצון פוסט אסתטי. יש מיני בעיית, מכיוון שהוא עשוי להתברר כתיאור פשוט מדי של האופן שבו אדם נעשה בעל זקן, רואו לבנה, לעיל הערה 57, בעי 230, וכן עניין נוסף, לעיל הערה 11, בעי 457. כפי שאני מבקשת להזכיר בנרף הטקסט הצמוד להערה זו, האופן שבו זקן עולה על פניו של אדם מצוי בקי-הגבול שבין שבע לבין תרבות, בין תרבות לבין תרבות, בין אומץ מוח של מראה שולי אחרת גופנית המותווה את תחושת גופנו ובהתפתחו מבלי משימם. עם זאת, המחה בין הברית תופשת לבין פעולה בתוך ומתוך הקשר חברתי קיים לא רק לגבי זקנו של העותר, אלא גם לגבי זקנם של אנשים דומים.

81 על חוסר האפשרות לצאת לחלוטין אל מעבר למסדר המשמעותי המקיבל בתוכה נתונה ראו שוב לעיל הערה 64.

מנוחה בקהילה שבהכרח הם מעורבים ושעמה הם מודרנים; אבל התחושת הזלם, הקושי או הצרימה שהיו נגרמים להם אילו נאלצו לגלות את זקנם היתה נתווית לא רק ברמה הקהילהית, אלא גם ברמה האישית – אאל בעלי הזקן עצמם. פלוגי הדתי, המנובל זקן עשיר שנים, היה עשוי לחוות תחושה לא-קלה בקומו ובהתגלותו מול המראה בבוקר ובלכתו בדרך בפנים השופות. יתר על-כן, ניתן לטעון כי בהשוואה לאדם חילוני דוגמת תזונה, לאדם דתי החי בקרב קהילה של בעלי זקן היה קל יותר במובן מסוים להתמודד עם השינוי, מזה של זקן הוא לבדו, אלא כל הגברים בסביבתו היו ניצבים מול חתירה לגלות את זקנם; השינוי היה גולת תכליל, ומשמעותו היתה גחמה לכל וניתנה לצירור ולהתנגלות קולקטיבית. מבחינה זו, סכרי שלעותר היה קשה יותר להתמודד עם גילוח הזקן כאשר רוב הגברים בסביבתו אינם ניצבים, כמותו, מול התכרות לשנות את מראה פניהם באופן דרמטי עקב האיום הכסחוני, לכן, בהכרח בדמיון שבין מקרה הזקן החילוני למקרה הזקן הדתי, נמצע ביה-המשפט מגישה פטרנליסטית כלפי בעלי הזקנים הדתיים. ביה-המשפט דחה את הגישה המוכנה לקבל בלא ביקורת כל הצדקה בשם רלטיביזם תרבותי ורגישות לאתר גם כאשר באצטלה של רגישות וטובלנות ניסל למעשה מאותו אדם מעמדו כפועל בורר בעל יכולת התמודדות עם מציאות מורכבת.⁷⁸

מנגד, כמובן, יש היבטים שבהם לאדם הדתי היה קשה יותר מלאדם החילוני להתמודד עם הגורד לגלות את הזקן. העובדה שהתגמ אומנם אינו מצווה דתית פורמלית, אבל בפועל הוא מתבקש כסמן של אמונה ושמירת מצוות, היא התחברות כאן. עושר המשמעותי, הניסיונות והדמיוניים של הזקן וביכולתו וברמיון של הזקן הדתי תופו את פעולת הגילוח לשעורה וקשה, האפשרות שאבותיו וסמוכותיו הרוחניות של אותו אדם דתי היו גם הם

person by definition: it is the very fact that he cannot be fully subsumed under any of the numerous functional subsystems which only in their combination constitute the fullness of his life process (the fact, in other words, that he does not belong fully to any of the subsystems and no subsystem can claim his sole allegiance) that makes him an individual... One is tempted to say that he is 'fully at home' only with himself... The self is burdened with the impossible task of rebuilding the lost integrity of the world: or, more modestly, with the task of sustaining the production of self-identity; doing on its own what was once entrusted to the native community. In fact, it is now inside the self that such a 'native community' as the frame of reference for self-identity, must be 'advisedly constructed' (Z. Bauman *Modernity and Ambivalence* (Cambridge, 1991): 94-96

78 עוד בעניין אנון העצמות בעולם המאופיין בחוסר יציבות, ריכתי במבטות של משמעות והיעדר קורבנות ראו ירון מסקט תגלות לעודת 90 לחלף.

79 ראו דבריו של השופט מצא: "אכן, ביסוד הוראות נשל התקנה המעניקה תואר לערות מגן יקרות רק לבעלי זקן דתיים – י' ת' נוצרת מהנהגה, כי רק מוגדל הזקן הדתי, אך לא מוגדל הזקן החילוני, עלול לזכות בברית הקשה אם לגילוח את זקנו אך בניסיון של סכנה קרובה, אלא שהנהגה זו, לבד מהיותה בלתי מבוססת, איי החילוני יתהנו מנהג מקיבל על הדעת, כי במצב של פיקוח נפש, האיש הדתי והאיש החילוני יתהנו מנהג זה... השאלה אימתי נוצר מצב של פיקוח נפש, היא שאלה קשה ומורכבת ובידידת קשה זו אין תן תמידית לתיבה, לא רק במני העברת הדתי, אלא גם במני רעיו החילוני. זה גם תה ראייתם ביחס הדתי" עניין נוסף, לעיל הערה 11, בעי 461.

באופן טבעי, כמרתרר-מחולל, מכיוון שדך עושים כולם⁸⁵ רק אהר-כך, אולי, הוא מתפנה לציין ברצינות שמאחורי מנהג זה ושורשיו בהגות היהודית. תפקידם של תהלה והקונטרווגינה של הסיבות המלהינינות לכיטוי בשפה, של הטעמים וההחללים, הנו גודל תן במקרה של הזקן החתי והן במקרה של הזקן של עקובא נהן.

לפני סיום אייחוס במקרה לשתי בקורות אפסריות באשר לטענתו בדבר החשובות שבפירות תיאוריה המשפטית להגנת שיבם והשבותם של מאפייני זהות פוסיקוליים.

במקרה אפסרית אחר נגד קן הטיעון שלי היא שהוא עשוי להוביל לביטול אחר החישובים הגדולים של שיטות המשפט המודדנות, הישג שהוא תולדה של מטרת המאורח, והוא הוכרה בשוויון של כל אדם באשר הוא אדם, ללא מלה בתכונתו הפיזית והפסיכולוגית (מנין, גופו, גילו ואף תוארו או עושרו). לפי בקורת זו, הוחרת משתנים כאלה לתוך ההגיון המשפטי צוללה לסכן את חירותו ושוויונו של הפרט, שמעמד המשפטי הפוך תלוי באותם מאפיינים חיצוניים, שדירותיים ולא-עקרוניים. הנתנה בבסיסה של הבקורת היא ששוויון הוא היפוכו של שוני, וששוויון אמיתי אינו יכול לסבול הבדלים. לפי גישת זו, בתחילך השקלא-זטריא של ענייני נמצוני, על המשפט להיות עיוור, לא לזאות אותם עצום, אלא לזלץ את המאפיינים הכלליים של המקרה הקונקטי שלום. אולם קולות חולכים וגורים בשדה המשפטי מכריים כדן שוערונות של עיוורין ושל דמיון פשוט את הרגל, והם אינם נגזרות הכרחיות של שוויון. בבקורת רבת-עוצמת על המודל הווליסטי של מסך הכעיות, מראה רוברט פוסט, למשל, כיצד בשורה ארוכה של פסקי-דין אמקלייט שעינים איסור הפלה נאלץ לנמעי המשפט. הכך שאין באפסריות להיות עיוור למינם או להופעתם החיצונית של נמעי המשפט.⁸⁶ פוסט ואחרים סוברים כי ניתן וצריך לפתח תיאורית משפטית של שוויון שאנה עיוורת; שמוכנסה הקשרים רלוים יותר למשאואה, ובתוכם התכונות הייחודיות, הקונקרטיות, של הפרט העומד לפני בית-המשפט.⁸⁷ דומני כי הגיעה העת להיפרד בגלוי ממיחוס העיוורון,

85 ככל המשמעות של המלה האנגלית habit משקף את האופן שבו פרקטיקות גופניות כגון לבוש נעשים שקופים לגבינו וכמעט בלתי-לונגויריים, חסרי הנדוקה סדורה או מושגית מוקדמות. המשמעות הארטיאית של מלה זו היא "Bodily apparel or attire; clothing, dress" - "A settled disposition or tendency to repeat the same tendency to act in a certain way; one acquired by frequent repetition of the same tendency to act in a certain way; it becomes almost or quite involuntary." Oxford English Dictionary; ראו: tendency to act in a certain way; one acquired by frequent repetition of the same tendency to act in a certain way; it becomes almost or quite involuntary. Online, 2nd ed., 1989.

86 ראו בלאגר של פוסט ונאמרי תוכנה בספר: R. Post *Prejudicial Appearances: The Logic of American Antidiscrimination Law* (Durham N. Car., 2002) של אייריס יאנג בדבר הצורך להכניס להיאוריה הפוליטית דין-וחשבון מופרט על אודות תפקידו של תלך בשמירת החסר הכוח הפוליטיים והגישות לזדקן יורה גוף נחשב פה ואה גוף נחשב דוחה? כיצד אנתו מנבאים בחוותי שבאות לנו באופן טבעי את זהות שלנו לגופים שוכיכנו? מה הם תכונותיו ומראות של הגוף המקצועי, ונא תיבנה ושיקלי-דועזת? - כל אלה הן שאלות פוליטיות, ולא רק אסתטיות. I.M. Young "The Scaling of Bodies" *Justice and the Politics of Difference* (Princeton N.J., 1990) 122-155, esp. 149.

87 בתחת אחר שבו כותבת נוסבאום היא מבקרת את המודל הווליסטיאני ברות דומה ביישית ויכולות (The capabilities approach) שפיתחה נוסבאום, יחד עם הנלילן אמרסרסן,

תקיפה, אידיאולוגיה ואסתטיקה שכולנו נמוצים בתוכה ומשפיעים ממנה, אם נרצה ואם לאו.⁸² אי-אפשר אדם לזכור את הפעולה של סימון דעצילי כמתחוקת מן הסביבה החברתית. הולך והחברות שבאים אנו חיים (על האידיאולוגיה שלה ויחסי הכוחות בתוכה) שובעים את אותה-ליתום בעופנו, במשפיענו ובהיגיונו כמעט מבלי משים.

סינוגים רוחנים של תוויות ותפקידים חברתיים תופסים בלתי-נראים וקונים אורח באופן שבו הפרט לובש את מכנסיו, מסד את שערו או גור את ציפורניו. מיקומו על צירי תוויות כגון מין, גזע ומעמד חברתי "צוירבים" בנופו את מראותו, מצמצבים את שמעו ואת מה שנראה כגון ומעצו לו.⁸³ אינספור פרקטיקות יומיומיות, כגון שיפוט גוף, תנועה, לבוש, דרכור או אכילה, מתקבצות לכדי חכר חכר שאותו אנתו ואחרים סביבו חווים כחלק בלתי-נפרד מצעמיותו. כשיר "אנתו שנינו מאותו הכפר", תמייץ של החבר שנפל בקרב לתוכו נפגרת בחיים אינו עניין ביולוגי. "אותה קומה, אותה בלורית שיער, אותו חיתוך דיכור, מה יש לומר" - תקומה כאן, אני מציעה, אינה עניין של סטיסטרם גרידא, אלא של איזה אופן משהות של החוקת הנהן, של מראה כללי (חישבו על האופן שבו מזהים מושבניק בוכרה הישראליה לפי אופן הלכתו, עמידתו או דיבורו). כך גם באשר לגלגלית השיעור שבשיר - אין מדובר בתספורת מדויקת או בבבע שיער, אלא באופן שבו הורקע ומשוחף משיפיע מבלי משיח על צורתה של הבלורית.⁸⁴ כמובן זה, הזקן של תאדם החתי אינו נבדל כל-כך מקומו של העורח. ואינו שאין תיקן המלעון בציוני הלכתי פורמלי. סכרי לתעית שגובר הנדל בקהילה דתית שמנה הזקן מושיש בה מנרל תיקן כמעט

82 ראו: Denise Riley "Your Name Which Isn't Yours" *Impersonal Passion*: 2005, Duke University Press) (נתחם של אופן פעולתם של שמות כמצוי במתח שבין תפיסות הפרטי למסכמות חסעם הכללי-נוראית.

83 תוקרים בהתמודדות שונים (מבלינות עד סוציולוגיה, פסיכולוגיה ועד מושגיה מדינית) מנפים את האופנים שבהם פרקטיקות יומיומיות בתחמים כגון לבוש, צורת דיבור, אכילה ואופן החוקת הנהן הם חוצר של תלקות תפקידים חברתית, אידיאולוגיה ומארג של כוחות, שכלל חרה מושישים יותר, כן הם נעשים שקופים יותר. דיון נרחב בתגאורית אלה חרה ממסורת הדיון הנוכחית במה מקורות קולטיים חשבים כוללים: E. Goffman *The Presentation of Self in Everyday Life* (New York, 1959); P. Bourdieu *Distinction: A Social Critique of Taste* (Cambridge, R. Nice trans., 1984); W. Labov "The Reflection of Social Processes in Linguistic Structures" *Readings in the Sociology of Language* (New York, J.A. Fishman ed., 1968) 240; J. Butler *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of Sex* (New York, 1993) לתיאור תפקידה של התורה בהשפעה על הנמנים והתפוסות הנחשבים בתרבות שלנו כאישיים ופרישים במחמת, כגון מאפיינים מגדירים, נשיקה ונשיית ליינות. ראו: M.C. Nussbaum "Sex and Social Justice" *Constancing Love, Desire, and Care* (New York, 1999) 253.

84 מילים ולחן נעמי שמר, אף שמר עצמה, יש להבהיר, חשה ביכולתה המורבלת של השפה לתאר את האופנים הנל-כך קונקטיים והמקומים, אבל עייני בלתי-נחשבת להחשה, ששני החברים דומים בהם (היא מציינת שמדובר בדמיון בקומה, בבלורית ובחזרתו דרכור, אבל מביין שקשה לתאר את מבע המדויק של הדמיון, כיצד בראית הקומה או הבלורית, היא עושה מחוזה למוגבלותה של אפשרות תפיסית בנותבת "שה יש לומר").

שאניו רק תןן מולן. הוא נותר בעליהם, חיצוני במידת-מה לזקנו. בית-המשפט נכון לראות את הצורך דרך זקנו מבלי לנסות לסווג את הזקן כפרט חיצוני ומשני בהשיבותו ל"פנימיותו" או כזקן הקשור לרכיבים "מהותיים יותר" של הזהות זו. בהקשר זה, ניסיון להגדיר את הפונקציה של הזקן היה ניסיון עקר. השאלה מה מביא הזקן ב"פנימיותו" של גוף היה מהמייך את טבעה של פנימיה לביט-המשפט, פתרון שהתקדם החיצוני של עצמותו אינו ניתן להפרדה מכל מושג שעשוי להיות לנו על-אודות "פנימיותו".

ביקורת אפשרית פנימה כלפי קו השיעור שלי הצביע על הלימה הנכונה: כיצד ניתן לטעון שעל המשפט להכיר בעצמותו ויחודיותו של הפרט, ובאותה נשימה לטעון שאותה עצמיות אינה עניין של בהווה ופועלת בלבד, אלא גם תוצר של נסיבות חיצוניות, כוחות חברתיים, תרבותיים ואידאולוגיים בלתי-נידאיים? שוב, זו בעיה שעליה גשפן דיו רב. האמת בין המבנה עור זמן רב. אני נמנית עם אלה הסוברים כי יש אומנם לקבל הרבה מן האמת המוסט-סטרוקטורליסטית המצביעה על היותו של הפרט נטור בתוך שפה ותרבות, תוצר של תכונה חברתית, אך עם זאת אלו לוו לותר על הפיטה הומוניסטית המשמרת את רעיונות המיעלות והבחנות, ת דיון רחב מביד להיכנס אליו במטרת זו. אביא רק ציטוט אחד המבטא את כיוונה של השתובה שלי לביקורת מסוג זה:

"Modern men and women are contingent; they are also aware of their contingency. Mere possibilities are empty, yet they can be filled with a great, even infinite variety of contents. Mere possibilities is the potential of personal autonomy, it is also the potential of a total loss thereof. Modern men and women are unstable and fragile, yet they seek a certain degree of firmness. They easily stumble into chaos, therefore they need at least a fragment of 'cosmos' to make sense of their own lives and, possibly, render meaning to it."⁹⁶

עולמם של גמנעי המשפט הוא אכן לא יציב והסר משמעותיות התלסיות. הם המבוננים על-ידי ערב רב של כוחות ופועלים בתוך מנוון רחב של הקשרים. אבל בכך אין כדי לשמט את הקרקע מתחת למסורתותיהם להביך את חיייהם, לצאת לתוכם משמעות ולתנו על חווייהם, כפי שהם מבינים אותה, בבית-המשפט.

ת. סיונים

בויתורה "האחבה והפרט" נוסבאום שראבת אותנו לתוך מחלוקת אקוטית. אולם

90 A. Heller "Death of the Subject?" *Construtions of the Self* (New Brunswick, S. Bantabih Situating ed., 1992) 269, 282 N.J.G. Levide ed., 1992) 269, 282 S. Bantabih Situating, *Community and Postmodernism in Contemporary Ethics* (New York, 1992) 1-19.

ללאשר לגמנעי המשפט להיכנס של צעד כזה.⁸⁸ האתגרים והמורכבות של צעד כזה, כפי שזכור, בה-בעת שיעני האות אצל נוסבאום מפתחות כפרטים תקטיבים והמיוחלים, הן רואות גם את התכונות הכלליות יותר, הניתנות לייצוג בשפה דרך מושגים כלליים. משמע, הן ענינים המסוגלות להכיל בעת וכעונה אחת הן את הפיסיקולרי והן את האינוורסילי בהוויתו של מושא מבטן.

בית-המשפט מבנה את גוף לאורך פסק-הדין "בעל-זקן". אך אם הנקיסיה בביטוי זה היתה מקרת (בגלל טבעה-הלשוני המיך בשפה העברית), זה ביטוי קולע בענין גם מן הבחינה ההיגורטית, מכיוון שהיא משקף יפה את אותו סתח בין חיד-פסלי כללי שאליי אני מבקשת לוספ את השומת-הלב. המשפט "בעל-זקן" מבטא את חוסר אפשרות ההפרדה בין גוף לבין זקנו, ובה בעת את הטירוב לעשות רדוקציה של גוף לכדי זקנו. מהו גיסא, מטבע-הלשוני "בעל-זקן" משרד כי אנתנו רואים את הפרט דרך זקנו, מאידך גיסא, אין הוא מפותח את הפרט לכדי זקנו.⁸⁹ המלה "בעל" מבטאת ומשמרת את היותו של גוף סובייקט

סטונה ביקורת על כך שהמול של גין וולק אינו מתמודד יד הצורך עם השונות ביכולת הפיזה של הפרטים בתורה הצורקת שהמול של מבקש לכוון. הוא מבקש את ביקורתה בביטוי נגד האופן שבו וולק מותר במפורש על כך שהמול של יביא בחשבון אנשים עם גוגבוליות מנסלות. ראו: M.C. Nussbaum *Beyond the Social Contract: Toward Global Justice* (forthcoming, Harvard University Press) 88

אכן, יש לעשות זאת בהחיות. יש לחיות, למשל, מן התנוחה על-גמנה לתעני הפרט, להיפתח באופן שיש בו סכנה רכאנית. תצויו של נוסבאום רחב השתוקק (ראו לעיל סוף חלק ג) חסוב כאלו משרתה של השתוקק בהקשר שלנו הוא התמעות מן תדוק לותריו במבנה-האדם שלו, הוא חתנד לרפלקס האפשריים של המשפט להגדיר את סוג חלקן ולהכפי אתו לעס כללי יותר, שומת, לכאורה, בביטוי. בכך ביטא בית-המשפט את אותה תכונה של נוסבאום ברוב כוחה של השתוקק. החווה בגיץ סביב הזקן מייצג תחתיו וסיווג על הזקן. בראיית הזקן כחלק מכוונת-האדם, החווה הזקן - לא לחסותו שבו מתוך למען המשפט (גם כאשר הוא מבקש לתנו על זקנו) להבין כי אפשרות תחת אית קטיגוריה ותח-קטיגוריה יש להביך את הזקן. עור ראויו להבין כי אפשרות וסיווג בעניינים של מאפיינים תח-פונקציות מוויק/לא מוויקן (האם הזקן ארוך וגול פרא לתכלית דקים יותר מאשר חלפס הנוכחי/לא מוויקן (האם הזקן ארוך וגול פרא או מיעוב ומסודר? האם הוא נקן-חיש? האם הוא כולל שפם או פיאחז? וכוילי, שוב, תמסומתה תח-פונקציות של זקנים מתוננת מצטם טיבה לתיאור באמצעות קטיגוריות

מכליות המינוח בשפתי. מולך דומת בשעת במעבר השיח המשפטי מדיבור על וויחיותהם של "זנים" לדיבור על וכויותיהם של "אנשים עם מוגבלות". המונה האחרון, להדלי מקודמו, אינו מבטא את מושא לכדי תכונה שלו, הוא נותר אדם, שות משפטי ותכונות, תכונה מוגבלותו הפיזה היא אומנם חלק חסוב וחיוני לתכונה עולמו, צרכיו ותכונותיו, אבל אין רק חלק, ולא חוות הכל המגורית אותו דרך כוחו. יאו א' אוריפיר בסוף תמא ד"ס" ספר מנהם וכוחות לאנשים עם מוגבלות השנת-1998: אמנופציה בסוף תמא ד"ס" ספר מנהם גולדברג (א) ברק זאהו תורכים, 2001 (2001) 41-60, 62-60. כן ראו דיון מצוין בהתיבות הן של התגדרות תפורמליות והן של אופי דיבור תיפורמליים על מוגבלות: S. Linton *Claiming Disability: Knowledge and Identity* (New York, 1998) 8-33. אני מודה לשגות חור על שהמלה את השומת-לצי לתפנית אלה.

*** ארית קיין ***

**אהבה עזה כסוח
או הטודה מאיומת**

**הטרדה מאיימת (stalking), שידת אלתרמן וקולנוע ישראלי בני
הדרת-כבוד (honor) וכבוד סגולי (dignity): ניתוח של תרבות
ומשפט, רומנטיקה ואלמות**

חלק ראשון: הצגת הנושא < א. רומנטיקה איטורים, מסורת הדין ומסגרתו > ב. משפט והרבות < ג. המת-החי המקנא לחן רעיות: תרומטיקה בראי השירים של שמהת עניינים > ד. Stalking: עובדות והריות של הקורבנות < חלק שני: אהבה עזה כמות והדרת-הכבוד > א. פגישה (פסלוג?) לאון-קין: קריאה ביקורתית בשירת אלתרמן < ב. בהקשר רחב יותר: הרומנטיקה של שמהת עניינים ויעולם הדרת-הכבוד (honor) > ג. ביקורת המסורת: שית פרשנות בלתי-ביקורתית < ד. אהבה-עולם בתרבות המופלגית: "הולה אהבה משיכון ג." > חלק שלישי: עמדת החוק כלפי הטרדה מאיימת וכבודו הסגולי של האדם < א. החוק למניעת הטרדה מאיימת > ב. מקץ שלוש שנים: האם החוק מחולל את השינוי החברתי-הערכי המיוחל? > ג. בהקשר רחב יותר: ההגנה מפני הטרדה מאיימת וכבודו הסגולי של האדם (dignity) < חלק רביעי: סיכום וסיכום

חלק ראשון: הצגת הנושא

א. רומנטיקה, איטורים, מסורות הדין ומסגרתו

"איך כללים באהבה ובמלחמה" – תכרה זו היא מן המפורסמות שאינן צריכות ראייה, וכס צאן-בדול של תרבותנו, שהיא עזה כמות אהבה ומלים רבים לא יכבה.

עם זאת, קביעת דיני המלחמה של החוק הבינלאומי והנסייון האוניברסלי לאכוח אותם קוראים תיגר על הגישת המסורתית, המפקיעה את המלחמה מרשות החוק ומשפט

תרת לארילא שדמי, לארילא פרידמן ופרדום לימודי פגוד באוניברסיטת תל-אביב, לרונג ויינשטיין ולמשרכת הספר משפט, הברד והרבות. תודה מיוחדת לחנה נוח על הקריאה המעמיקת ועל התערות המדויקות, הנדיבות והמעשדות, שהציעו תן את המבנים והן את ניסוחיהם. גריסה מוקדמת של כמה טעמים במאמר זה הופיעה במאמר "מעבור קנאתי שותקת ומשורף את ביתך על-יד, לתי, לתי, רודפי צדקי: מהקרים בפשיעה ואיפית חוק בישראל (א) שדמי ופי' לוי עורכות, 2004.

בערדנו משקיעים עצמנו בתוכה, אנו עשויים לא להבחין בתגמת-מוצא משותפת, שני הציורים לזיכרת מסכימים עליה. גם אלה המעדידים בחשיבותה של התרבותם החיפשיים של האהוב וגם אלה המעדידים באפשרות להאזי אוחו במנותה כלליים ולמצוא את התואם לו בלאם אחר מסכימים כי עיני האהוב רואות דברים בעצמיותו של האחר שעניינים אחרות אינן מוטלות, אינן פגורות או אינן מעונינות להתחן בתם.

בישקתי להציע כאן כי המשפחה של עיניים אהבות יכולת לשמש את התיאורית של המשפט בדיוק באותם מקרים שבהם המשפט עלול להיכשל בקוצר-דודת כלפי נמצתי, ברצותו לייסם חשיבות רק למה שהוא מורגל להפוט כמתחם המסייע, הפנימית, ללא מוכנות להתעכב על האופן שבו הם חווים את עצמם למעשה ועל הפרטים החשובים להם בעצמיותם.

הקריאה של נוסבאום לאהוב ולשתוק דוחקת בנו לזכיר במגבלותיה של האפשרות להאזי באמצעות מושגים כלליים מהו בדיוק מושא אהבתנו. גם בהיעדר שפה שותפת או סיכו של האפיון החיפשי שעליו מבקש הנמען המשפטי להגן, אין הזכר צריך למנוע את המשפט מלעשות כמישכ יכולתו לספק תכרה והגנה באלה איני קוראת לשופטים ולמתקנים לאהוב את נמצתי המשפט, אלא לראות אותם כישויות קונקרטיות, ולא רק דרך מושגים עקרוניים, ולהקשיב רוב קשב לזיוות שלהם באשר להיכשם החשובים להם בתרבותם וברשותם. ניתן להבחין את הצעתי לאימוץ המהולל-לוגיה של עיני האהוב כמצעית חתת השפעת מסורת הדורות את המופני ואת מקובקבי, ניתן היה להסתפק ברעיון של כבוד-האדם כאמצעי לזיותי חשיבותם של מאפיינים תיפשיים. אולם בהנחת הנטייה החזקה של שיטות המשפט המערביות להעדיף את העקרונות יסוד דוגמת כבוד-האדם. כלים שיכביסו את הקונקרט והמשכי בחורה אל תוך עקרונות יסוד דוגמת כבוד-האדם. בקטע מן החיפשייה הקאמלית עומדים החיילים המסוד, והמפקד שואל את אחד ממפקדיו מדוע איני מוגלת "ספירת העומר, המפקד שואל את אחד מנצח ספירת העומר דכ מלכד הוואנה שמהנה זה מספק לו כרי להחמק מוגלות, יי אינו הפצים בשיטת משפט שבה בעלי וכן יצטרכו לאחוז בהואנות לעילת העצמיות שלהם. לכן, על-מנת לזכרת בהנהגה למה שהם מבינים וחווים כחיוני להחמק מעצמיות שלהם, לכן כפי שבשקטי לשעון כאן באמצעות חיבורה של נוסבאום וענין נוף, עלינו לפתח כלים להכרה בחשיבותם של מאפיינים של נמצתי המשפט המצויים במקורות המשקה שלהם עם סביבהם, גם אם קשת לתאר מאפיינים אלה באמצעות שפה מושגית ולסווגם תחת קטיגוריית הזות מובהקת.